مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020
۱۵۸ - ۱۳۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۹/۱۴ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۱۲/۲۰

جِرم دانش طراحان شهری در ایران:
تحلیل آماری مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب، نشست‌ها و همایش‌های شهری در تهران

پوریا بوجاری: دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
سید مهدی خاتمی[1]: عضو هیات علمی طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
احسان رنجبر: عضو هیات علمی طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

چکیده

با گذشت ۳۰ سال از شکل‌گیری رشته طراحی شهری در ایران، جرم دانش این رشته شامل تعداد دانشجویان و دانش‌آموختگان و به دنبال آن میزان تولید مقالات، کتب، پایان‌نامه‌ها، همایش‌ها و نشست‌های این حوزه افزایش چشم‌گیری داشته است. در پی این تحول این سؤال مطرح می‌شود که طراحان شهری ایران در این سالیان به چه پرداخته‌اند و دانش تولید شده توسط آنان به فراخور زمان چه گستره موضوعی را شامل شده و با چه تغییر و تحولاتی روبرو شده است؟ تا از این طریق بتوان به سیاست‌گذاری آموزش این رشته در حوزه رسالت اجتماعی و سازماندهی جرم دانش طراحان شهری در مسیر کاهش چالش‌های شهرهای ایرانی در آینده پرداخت. در پژوهش حاضر ابتدا وضعیت دانشگاه‌های تهران، دانشجویان و اعضای هیئت علمی طراحی شهری مشخص گردیده است. سپس با مرور کتاب‌شناختی مطالعات به شناسایی موضوعی جرم دانش طراحان شهری از بدو تأسیس این رشته تا پایان سال ۱۳۹۸ پرداخته شده است. در این راستا ۱۴۴۰ مقاله، ۱۵۷۴ پایان‌نامه دانشگاه‌های مختلف در سطح شهر تهران و ۱۵۴ کتاب که توسط طراحان شهری به رشته تحریر درآمده بودند و ۱۰۰۵ نشست و همایش شهری شناسایی و ارزیابی گردید. بدین ترتیب سیر تحول موضوعی دانش طراحان شهری در ایران مشخص شد. پس از بررسی نتایج معلوم گردید که با توجه به جرم موضوعات مختلف، «طراحی شهری پایدار» در دهه ۷۰ خورشیدی، «طراحی شهری اجتماعی» در دهه ۸۰ و «طراحی شهری فرهنگگرا» در دهه ۹۰ بیشتر موردتوجه طراحان شهری بوده است.

کلید واژه: دانش طراحان شهری، آموزش طراحی شهری، جرم دانش، مقالات طراحی شهری، پایان‌نامه‌های طراحی شهری، کتب طراحی شهری

Mass of Urban Designers Knowledge in Iran: Statistical Analysis of Articles, Dissertations, Books, Conferences in Tehran

Abstract

After 30 years since the formation of urban design in the universities of Iran, the mass of urban designers' knowledge includes the number of students, graduates, and the production of articles, books, dissertations, conferences, and congresses have been increased significantly. Following this change, it can be questioned what have Iranian urban designers done in these years and what issues would be covered by these masses of production? And what changes have taken place in urban design issues over time? Therefore, urban design education could be redesigned and redirected according to the social responsibility of universities, and the mass of urban designers' knowledge could be organized to reduce the challenges of Iranian cities and to improve their qualities in the future. In this study, firstly, the situation of Tehran universities, including the number of urban design students over time, the number of faculty members, and the foundation year of each urban design department at Tehran universities have been determined. Then, the knowledge of urban designers from birth to 1398 has been classified by bibliographic review. In this regard, 1440 articles, 1574 dissertations of Tehran universities and 154 books written and translated by urban designers, and 1005 urban congresses and conferences were identified and evaluated. So, the evolution of urban designers' issues in Iran were determined. Reviewing the results indicates that "sustainable urban design" in the 1370s, "social urban design" in the 1380s, and "cultural urban design" in the 1390s have been the theme of Iranian urban designers' main attention.

Keywords: Urban Designers' Knowledge, Urban Design Education, Articles, Books, Dissertations, Urban conferences and congresses

۱- نویسنده مسئول s.khatami@modares.ac.ir

۱- مقدمه

جـرم، مـاده تشـکیل‌دهنده‌ی یـک چیـز اسـت و مربـوط بـه چگالـی اشیاسـت، امـا وزن از یـک وضعیـت منظومـه‌ای، از جاذبـه و کشـش ناشـی می‌شـود. ممکـن اسـت چیـزی جـرم زیـادی داشـته باشـد ولـی در یـک فضـای خـلأ حالـت بی‌وزنـی پیـدا کنـد. جـرم علـم از قبیـل تعـداد دانشـجویان، مقـالات و پایان‌نامه‌هـا در ایـران زیـاد اسـت. امـا وزن علـم ایـن اسـت کـه زمیـن ایـران چـه قـدر از ایـن علـم را بـه سـمت خـود می‌کشـد؟ درواقـع ایـن جرم‌هـا کجـای صنعـت، کشـتزار، شـهر، خانـه، خیابـان، خدمـات و زندگـی روزمـره مـا هسـتند؟ درسـت اسـت ایـن همـه چگالـی بـزرگ واقعـاً بیرویه اسـت، ولـی گـزاف روی نـداده اسـت، بلکـه حاصـل افـکار، اعمـال، مناسـبات، مدل‌هـا و قالب‌هـای ذهنـی و سیاسـتی و سـاختارهای ماسـت و به‌جـای نفریـن آن بایـد دیـد کـه چـه می‌بایسـت کـرد تـا ایـن همـه درخـت جنـگل شـوند و ایـن همـه جـرم، منظومـه‌ای تشـکیل دهنـد و مدیریـت و بهره‌بـرداری شـوند (فراسـتخواه، مقصـود، ۱۳۹۶، صـص ۲۲۴-۲۲۲).

تاکنـون طراحـان شـهری در ایـران هـر یـک براسـاس تشـخیص و دغدغـه خـود در موضوعـات متنوعـی از شـهر در قالـب مقـالات، پایان‌نامه‌هـا، کتـب و غیـره قلـم زده‌انـد کـه منجـر بـه بـزرگ شـدن جـرم دانـش ایـن رشـته در طـول تاریـخ آن در ایـران شـده اسـت. جرمـی کـه بـه دلیـل جزیـره‌ای عمـل کـردن متخصصیـن و جمعیـت آموزش‌پذیـر ایـن حـوزه هنـوز منجـر بـه فرم‌یابـی زیسـت‌بوم علمـی ایـن رشـته در ایـران نشـده اسـت و در ادامـه ایـن رونـد و عـدم شـناخت و آگاهـی نسـبت بـه جـرم دانـش تولیـد شـده در ایـن رشـته تاکنـون و عـدم مدیریـت و برنامه‌ریـزی آن در آینـده ممکـن اسـت دچـار کم‌وزنـی یـا بی‌وزنـی شـود و بـه دنبـال آن منابـع زمانـی، مالـی و از همـه مهم‌تـر انسـانی به هـرز رود. لـذا اولیـن گام در فراینـد برنامه‌ریـزی و هدایـت جـرم دانـش طراحـان شـهری در مسـیر کاهـش چالش‌هـای شـهرهای ایرانـی در آینـده، آگاهـی از جـرم دانـش تولیـد شـده توسـط آنـان در ایـران از زمـان تولـد ایـن رشـته تاکنـون اسـت تـا از ایـن طریـق بتـوان سیاسـت‌گذاری‌هایی مناسـب در حـوزه رسـالت اجتماعـی آمـوزش انجـام داد و بـا برنامه‌ریـزی بـه سـازماندهی ایـن جـرم تولیـد شـده پرداخـت.

اکنـون بـا رشـد واحدهـای دانشـگاهی دارای رشـته طراحـی شـهری در کشـور و افزایـش دانشـجویان و دانش‌آموختـگان ایـن رشـته و بـه دنبـال آن تولیـد انبـوه مقـالات و پایان‌نامه‌هـا و برگـزاری نشسـت‌ها و همایش‌هـا در ایـن حـوزه توسـط دانشـگاهیان در چنـد دهـه اخیـر و بـه عبارتـی بـا گذشـت ۳۰ سـال از تاریـخ دانشـگاه‌های ایرانـی در رشـته طراحـی شـهری، بایـد پرسـیده شـود کـه طراحـان شـهری ایـران در ایـن سـالیان بـه چـه پرداخته‌انـد و دانـش تولیـد شـده توسـط آنـان بـه فراخـور زمـان چـه گسـتره موضوعـی را شـامل و بـا چـه تحولاتـی روبـرو شـده اسـت؟ چـرا کـه بـا توجـه بـه جغرافی‌مبنـا بـودن دانـش طراحـی شـهری ممکـن اسـت آنچـه طراحـی شـهری در یـک زمینـه بایسـتی بـدان بپـردازد، متفـاوت بـا زمینـه‌ای دیگـر باشـد.

بـا بررسـی برخـی مطالعـات انجـام شـده در زمینـه تحلیـل و ارزیابـی جـرم دانـش در رشـته‌های مختلـف به‌ویـژه علـوم انسـانی و اجتماعـی می‌تـوان آنهـا را بـه دو دسـته تقسـیم نمـود. دسـته‌ای از مطالعـات بـه ارزیابـی کمـی و کیفـی مقـالات یـک مجلـه علمـی براسـاس معیارهـای مشـخص و یـا واکاوی موضـوع مشـخصی در شـمارگان مختلـف برخـی مجـلات پرداخته‌انـد و دسـته‌ای دیگـر پایان‌نامه‌هـای یـک رشـته مشـخص را ارزیابـی نموده‌انـد. در حـوزه معمـاری و شهرسـازی بمانیـان و همـکاران (۱۳۸۷) بـه تحلیـل مجلـه هنرهـای زیبـا، سـتاوند و روسـتا (۱۳۹۲) بـه تحلیـل مجلـه آرمانشـهر، مظفـر و همـکاران (۱۳۹۲) بـه تحلیـل موضـوعِ نقـد معمـاری در مجـلات معمـاری ایـران، رئیسـی و دانشـپور (۱۳۹۰) بـه تحلیـل موضـوع مرمـت در برخـی مجـلات و احمـدزاده (۱۳۸۴)، ایـزدی (۱۳۸۹) وکاظمـی شـمامی و جلالـی دیزجـی (۱۳۹۳) بـه تحلیـل اسـتنادی پایان‌نامه‌هـای معمـاری و شهرسـازی پرداخته‌انـد. امـا در حـوزه طراحـی شـهری تنهـا می‌تـوان بـه مطالعـه رزاقـی و همـکاران (۱۳۹۴) کـه بـه بررسـی مقـالات بین‌المللـی کـه در عنـوان آنهـا کلیـدواژه "Urban Design" قیـد شـده باشـد، اشـاره کـرد کـه در بـازه زمانـی محـدود انجـام گرفتـه اسـت. بدیـن ترتیـب در هیچ‌یـک از مطالعـات صـورت گرفتـه در ایـران تاکنـون بـه ارزیابـی و تحلیـل جـرم دانـش تولیـد شـده در این رشـته - و نـه محـدود بـه مجلـه‌ای خـاص- پرداختـه نشـده اسـت. در پژوهـش حاضـر بـا اسـتفاده از روش تحلیـل محتـوا بـه شناسـایی موضوعـی جـرم دانـش طراحـان شـهری- نـه دانـش طراحـی شـهری- از بـدو تأسـیس ایـن رشـته تاکنـون پرداختـه شـده اسـت و بـا دسـته‌بندی و اولویت‌دهـی آنهـا، سـیر تحـول موضوعـی طراحـی شـهری در ایـران مشـخص گردیـده و نمایـی کلـی از مسـیر طـی شـده دانـش طراحـان شـهری ارائـه شـده اسـت تـا از ایـن طریـق بتـوان در جهـت سـازماندهی دانـش تولیـدی طراحـان شـهری در مسـیر کاهش نیازهـا و مسـئله‌های شـهرهای ایرانـی و بهبـود کیفیـت آنهـا گامـی برداشـت.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

۲- روش‌شناسی

۲-۱- گردآوری مطالعات

در پژوهش حاضر، یک مطالعه کتاب‌شناختی[1] از جرم دانش تولید شده شامل مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب طراحان شهری، نشست‌ها و همایش‌های شهری انجام گرفت. با توجه به تمرکز پژوهش بر خروجی آموزش طراحان شهری، ادعای پژوهش حاضر مبنی بر شناسایی موارد نامبرده توسط طراحان شهری-و نه موارد انجام شده در حوزه طراحی شهری- است؛ بدین معنا که از مقالات، پایان‌نامه‌ها و کتبی که توسط نویسندگان سایر رشته‌ها در حوزه طراحی شهری به نوشتار درآمده، صرف‌نظر شده است. در این راستا ۱۴۴۰ مقاله، ۱۵۷۴ پایان‌نامه دانشگاه‌های مختلف تهران و ۱۵۴ کتاب که توسط طراحان شهری به رشته تحریر درآمده بودند و ۱۰۰۵ نشست و همایش شهری شناسایی گردید.

برای شناسایی مقالات طراحان شهری، ابتدا نشریات علمی معماری و شهرسازی دارای اعتبار در سال ۱۳۹۸ که توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری انتشار یافته است، فهرست گردید. سپس با مراجعه به سایت نشریات نامبرده، تمام مقالات شمارگان آن مجلات تا پایان سال ۱۳۹۸ در نرم‌افزار مدیریت منابع پژوهیار ذخیره و یا Pdf هر یک از مقالات دانلود شد. علاوه بر نشریات علمی پژوهشی نامبرده، مقالات نشریات علمی ترویجی جستارهای شهرسازی و آبادی با توجه به اعتبار و شهرت آنها نزد متخصصین این حوزه از طریق پایگاه داده نورمگز و سایت نواندیشان نیز شناسایی و بررسی گردید. سپس با بررسی رشته تحصیلی نویسندگان ۴۶۹۹ مقاله از ۱۵ نشریه معماری و شهرسازی، موضوع مقاله و یا جستجوی نام آنها در گوگل در صورت عدم ذکر رشته تحصیلی، ۱۱۰۸ مقاله طراحان شهری جدا و مشخصات هریک از آنها شامل عنوان، نویسنده، تاریخ، مجله، نمونه موردی و کلیدواژگان در Excel لیست شد. در آخر نام اعضای هیئت علمی رشته طراحی شهری دانشگاه‌های تهران- جمع‌آوری شده توسط نویسندگان- در پایگاه داده نورمگز جستجو شد و ۳۳۲ مقاله از سایر مجلات (۱۱۷ مجله) ذخیره و لیست مقالات تکمیل گشت.

در پژوهش حاضر، کلیه پایان‌نامه‌های شش دانشگاه دولتی تهران دارای رشته طراحی شهری و همچنین دانشگاه‌های آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات و واحد تهران مرکزی با توجه به سابقه رشته طراحی شهری در آنها مورد بررسی قرار گرفت. دیگر دانشگاه‌های آزاد اسلامی تهران از قبیل واحد تهران شمال و تهران جنوب و همچنین موسسه غیرانتفاعی هنر و معماری پارس، موسسه غیرانتفاعی مجازی نور طوبی و پیام نور تهران شرق به دلیل سابقه کم آنها در رشته طراحی شهری و تعداد بسیار کم پایان‌نامه‌های دفاع شده بررسی نشدند. لیست پایان‌نامه هریک از دانشگاه‌های نامبرده از طریق کتابخانه دیجیتال، سامانه رساله و پایان‌نامه‌های دانشگاه و همچنین PDF بارگذاری شده در سایت برخی از آنها تهیه گردید. در این راستا مشخصات ۱۵۷۴ پایان‌نامه شامل عنوان، تاریخ دفاع، دانشگاه، پدیدآور، استاد راهنما، جنسیت، نمونه موردی در Excel ذخیره شد.

برای تهیه لیست کتب طراحان شهری، نام هریک از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران در سایت کتابخانه ملی ایران و همچنین پایگاه اینترنتی خانه کتاب جستجو و در نرم‌افزار پژوهیار ذخیره و مشخصات آنها شامل عنوان، تاریخ نشر، ناشر، نویسنده، مترجم و غیره در Excel ثبت گردید. از ۱۵۴ کتاب شناسایی شده، ۱۰۵ مورد آن کتب تألیفی و ۴۹ مورد آن کتب ترجمه شده است.

همچنین برای تهیه لیست نشست‌ها، همایش‌های شهری و جز آن به کانال تلگرام معمارنیوز به‌عنوان مرجع جامع اطلاع‌رسانی رویدادهای معماری و شهرسازی در ایران مراجعه گردید و با بررسی ۵۹۰۰ پوستر موجود در کانال که از مهرماه ۱۳۹۴ تا پایان اسفند ۱۳۹۸ را شامل می‌گردید، ۱۰۰۲ همایش، نشست و غیره در حوزه شهرسازی شناسایی شد که مشخصات هریک شامل عنوان، نوع برنامه، تاریخ، سخنرانان و نهاد برگزارکننده در Excel ثبت گردید.

۲-۲- معیارها

در گام دوم برای دسته‌بندی موضوعی مطالعات یافت شده، ابتدا مطابق با جدول ۱ موضوعات رشته طراحی شهری لیست گردید. بدین ترتیب که ۱) با بررسی عنوان تمامی مقالات، کتب، پایان‌نامه‌ها و نشست‌ها به تعداد ۴۱۸۸ مورد، یک تا سه کلیدواژه اصلی معرف موضوع آنها از عنوان استخراج شد؛ ۲) فراوانی هر یک از کلیدواژگان بدست آمد و کلیدواژگانی که بیش از ۱۰ مرتبه تکرار شدند، به‌عنوان یک سرفصل موضوعی انتخاب شدند؛ ۳) کلیدواژگان پرتکرار ذیل ابعاد موضوعی و قلمروهای طراحی شهری که توسط متخصصین این رشته از جمله گلکار (۱۳۹۱)، مودون (۱۹۹۲)[2]، کرمونا (۲۰۰۳)[3] و کریگر

۱-Bibliographic review

۲-Vernez Moudon

۳-Matthew Carmona

(۲۰۰۹)[1] ارائه شده بود[2]، دسته‌بندی گردید؛ ۴) سپس با مراجعه به متخصصین در چندین مرحله، اعتبارسنجی، تدقیق و پالایش شد. بدین ترتیب، موضوعات طراحی شهری در پنج بخش تاریخ شهر، چیستی طراحی شهری، ابعاد ماهوی (نظام شهر و کیفیت‌های شهر)، ابعاد رویه‌ای و مباحث میان‌رشته‌ای دسته‌بندی شد. لازم به ذکر است تفکیک موضوعات از هم به‌صورت انتزاعی و برای دسته‌بندی مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب و نشست‌ها بوده است.

۳-۲- تحلیل آماری

در گام آخر به‌منظور تحلیل آماری ۴۱۸۸ مطالعه یافت شده، تمامی مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب، و نشست‌ها براساس سرفصل‌های موضوعی مشخص شده در جدول ۱ دسته‌بندی شد. هر یک از مطالعات می‌توانند شامل یک تا سه سرفصل موضوعی از این جدول شود (برای مثال: پایان‌نامه‌ای با عنوان «طراحی لبه ساحلی با تأکید بر پیوند عناصر طبیعی و مصنوع در راستای تقویت نقش گردشگری (نمونه موردی: ساحل رود کارون اهواز)» شامل سه سرفصل موضوعی گردشگری، همسازی با طبیعت و اکولوژی، و لبه آب می‌شود). سپس موضوعات مطالعات یافت شده به تفکیک مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب و نشست‌ها براساس دوره زمانی، جنسیت، دانشگاه، مجله، نمونه موردی، استاد راهنما و غیره اولویت‌بندی شد و در آخر با دسته‌بندی موضوعی کل مطالعات باهم براساس زمان، سیر تحول موضوعی دانش طراحان شهری در ایران از تولد این رشته تاکنون مشخص گردید. در جهت افزایش پایایی[1] دسته‌بندی موضوعات مقاله‌ها، کتب، پایان‌نامه‌ها، نشست‌ها و همایش‌ها اول این که تا حد امکان از عین واژگان بکار رفته در عنوان آنها استفاده شد تا تأثیر نظر شخصی نویسندگان این مقاله کاهش یابد و دوم این که در موارد باقی‌مانده مشکوک با روش "کنترل توسط همکار"[2] دسته‌بندی انجام گرفت.

موضوعات طراحی شهری

۱- تاریخ شهر			
۲- چیستی طراحی شهری			
۳-۱- ابعاد ماهوی طراحی شهری: نظام شهر			
نظام حرکت و دسترسی	حرکت و دسترسی	**نظام فضای عمومی**	فضای شهری
	سواره		فضای زیرزمینی
	پیاده		فضای جمعی
	دوچرخه		فضای میانی
	حمل و نقل عمومی		فضای گمشده
نظام کاربری و فعالیت	کاربری مسکونی		میدان
	کاربری غیرمسکونی		خیابان
	سکونتگاه غیررسمی		لبه آب (رود دره، رودخانه، ساحل و...)
	بازار		ورودی
	زیرساخت شهری		محله
	فضای سبز		واحد همسایگی
	فعالیت		مرکز شهر
نظام منظر شهری	نماهای شهری		سازمان کالبدی فضایی
	محور شهری و کریدور دید	**نظام کالبدی**	فرم کالبدی
	نشانه شهری		گونه-ریخت شناسی
	رنگ		دگرگونی کالبدی فضایی
	کف و مبلمان شهری		بافت شهری (بافت قدیم، تاریخی، فرسوده و جدید)
	خطوط آسمان و زمین		بلوک شهری و تفکیک اراضی
	منظر شبانه		توده و فضا
	منظر صوتی و بویایی		تراکم شهری
	سیمای شهری و تصویر ذهنی		بلندمرتبه‌سازی
			مصالح و تکنولوژی ساخت

۱-Alex Krieger

۲- جدول مربوطه پیوست شده است.

۱-Reliability

۲-Member checking

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

۳-۲- ابعاد ماهوی طراحی شهری: کیفیت‌های طراحی شهری			
کیفیت معنا-زیبایی شناختی	زیبایی‌شناسی شهری	**کیفیت پایداری شهری**	پایداری شهری
	خوانایی		تاب‌آوری شهری (مواجهه با سوانح طبیعی و...)
	حس تعلق		
	حس زمان	**کیفیت محیط زیست**	محیط زیست
	حس مکان		انرژی و کارایی
	رضایتمندی و ترجیحات محیطی		همسازی با طبیعت و اکولوژی
	خاطره جمعی		طراحی حساس به اقلیم
	غنای حسی		بوم‌گرایی
	انسان‌مداری		پاکیزگی محیطی (تقلیل آلودگی‌های هوا، زمین، آب)
	سرزندگی و زیست‌پذیری	**کیفیت اجتماعی**	کیفیت اجتماعی
	هویت شهری		عدالت شهری
	شهر ایرانی اسلامی		اخلاق و حقوق عمومی
	جهانی شدن		حق به شهر و حقوق شهروندی
کیفیت عملکردی	عملکرد شهری		جنسیت
	نفوذپذیری و رویت‌پذیری		تعامل اجتماعی
	امنیت		سرمایه اجتماعی
	ایمنی		جدایی/پیوند فضایی اجتماعی
	پدافند غیرعامل		همه‌شمولی و حضورپذیری (کودکان، زنان، سالمندان و...)
	آسایش (اقلیمی و محیطی)	**کیفیت فرهنگی**	فرهنگ
	اختلاط و تنوع		
	انعطاف‌پذیری		مذهب
	هم‌پیوندی		سبک زندگی و زندگی روزمره
	سازگاری با قرارگاه‌های رفتاری		توجه به متون ادبی (شاهنامه، حافظ، رمان و...)
	روشنایی و نورپردازی		زمینه‌گرایی
کیفیت اقتصادی	اقتصاد شهری		هنرهای عمومی
	شهر خلاق		رویدادمداری
	گردشگری		سینما و رسانه
	رقابت‌پذیری و برندسازی	**کیفیت فناورانه**	فناوری شهری
کیفیت سلامت شهری	سلامت جسم و روان		شهر هوشمند
٤- ابعاد رویه‌ای طراحی شهری			
رویکردها و سیاست‌های شهری	سیاست شهری	**مشارکت پذیری**	مشارکت
	احیا و باززنده‌سازی		کنشگری و انجیوها
	حفاظت و مرمت شهری	**اسناد و قوانین شهری**	طرح‌ها و اسناد شهری
	نوسازی، بهسازی و بازسازی		ضوابط و قوانین شهری
	بازآفرینی شهری	**چارچوب آموزشی**	آموزش و پژوهش تخصصی
	توانمندسازی		آموزش عمومی و فرهنگ‌سازی
	رشد هوشمند		ابزار و روش‌های پژوهش و طراحی
	شهر جدید	**چارچوب فنی و اجرایی**	مباحث اجرایی در طراحی شهری
	توسعه درون‌زا		تحقق‌پذیری پروژه‌های شهری
	گسترش، رشد و توسعه شهری		حرفه و اشتغال
٥- مباحث میان‌رشته‌ای			
مدیریت و برنامه‌ریزی شهری	مدیریت و برنامه‌ریزی شهری		
طراحی روستایی	طراحی و توسعه روستایی		

جدول ۱- دسته‌بندی موضوعات طراحی شهری

۳- دانشجویان، اعضای هیئت علمی و دانشگاه

در پژوهش حاضر ابتدا دانشگاه‌های دارای رشته طراحی شهری و همچنین سال تأسیس این رشته در آنها از طریق دفترچه راهنمای انتخاب رشته آزمون کارشناسی ارشد ناپیوسته موجود در آرشیو سایت "مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی» و مراجعه حضوری به سازمان سنجش آموزش کشور مشخص گردید. همچنین برای به دست آوردن آمار دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته در دانشگاه‌های ایران و به‌صورت ویژه در شهر تهران، ابتدا به موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی مراجعه گردید، اما به دلیل ناقص بودن اطلاعات آماری آنها، تعداد دانش‌آموختگان به تفکیک روزانه، نوبت دوم، پردیس خودگردان، غیرانتفاعی و پیامنور از طریق دفترچه راهنمای انتخاب رشته سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸ مشخص شد. همچنین در دانشگاه‌های آزاد واحد علوم تحقیقات و واحد تهران مرکز، تعداد دانش‌آموختگان براساس تعداد پایان‌نامه‌های یافت شده تخمین زده شد و از بررسی دانشگاه‌های آزاد واحد تهران شمال و جنوب با توجه به سابقه کم آنها در رشته طراحی شهری صرف‌نظر شد.

۳-۱- وضعیت دانشگاه‌ها و دانش‌آموختگان

براساس دفترچه‌های سازمان سنجش، رشته طراحی شهری (مقطع کارشناسی ارشد) در ایران ابتدا در دانشگاه تهران در سال ۱۳۶۸ تأسیس گردیده است. سپس در دهه ۷۰، دو دانشگاه شهید بهشتی و علم و صنعت ایران و در دهه ۸۰، پنج دانشگاه تربیت مدرس، آزاد واحد علوم و تحقیقات، آزاد واحد تهران مرکزی، تربیت دبیر شهید رجایی و هنر در تهران اضافه شده‌اند. علاوه بر آن ظهور مؤسسات غیرانتفاعی و پیام نور در دهه ۹۰، تعداد دانشگاه‌ها در این رشته در تهران را افزایش می‌دهد.

با بررسی روند پذیرش دانشجویان این رشته در دانشگاه‌های دولتی و نیمه‌دولتی ایران مشخص شد که در پنج‌ساله نخست دهه ۹۰، رشد چشم‌گیری در پذیرش دانشجو در کشور وجود داشته است، به‌طوری که در بازه ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ ظرفیت پذیرش حدود دو برابر افزایش می‌یابد. مهم‌ترین عامل این رشد، تولید انبوه مؤسسات غیرانتفاعی در کشور است. البته پذیرش دانشجویان پردیس خودگردان و پیام نور نیز در این رشد مؤثر بوده‌اند. در مجموع می‌توان گفت تاکنون در رشته طراحی شهری در دانشگاه‌های دولتی، پیام‌نور و غیرانتفاعی کل کشور ۴۴۶۸ دانشجو پذیرش شده است که ۱۷۶۵ نفر روزانه، ۴۳۵ نفر نوبت دوم، ۴۷۱ نفر خودگردان، ۱۲۵ نفر پیام نور و ۱۶۷۲ نفر از آنان در دانشگاه‌های غیرانتفاعی تحصیل کرده‌اند.

همچنین با بررسی روند پذیرش دانشجویان طراحی شهری در تهران مشخص گردید که ظرفیت پذیرش دانشجو از سال ۱۳۹۰، ۱/۵ برابر افزایش یافته است. درواقع با تأسیس این رشته در دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی و دانشگاه هنر در سال ۱۳۸۹ و همچنین رشد ۲۵۰ درصدی دانشگاه تهران با پذیرش ۳۰ نفر دانشجوی پردیس در سال ۱۳۹۰ و پذیرش دانشجو در دانشگاه پیام‌نور تهران شرق از سال ۱۳۹۲ و پذیرش سالانه ۴۰ نفر در موسسه غیرانتفاعی مجازی نور طوبی از سال ۱۳۹۴ و ۲۰ نفر در موسسه غیرانتفاعی معماری و هنر پارس از سال ۱۳۹۵، ظرفیت پذیرش این رشته در

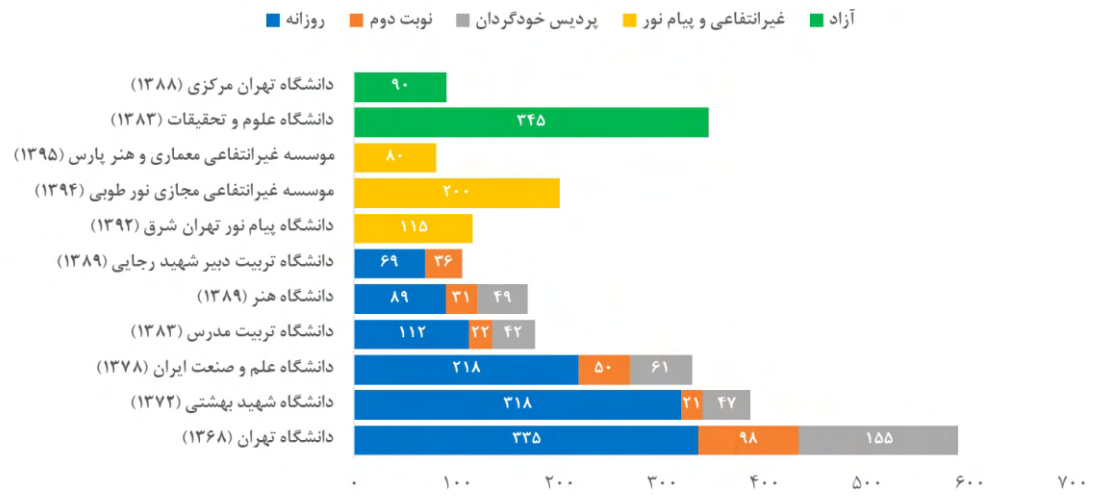

نمودار ۱ سال تأسیس رشته طراحی شهری در دانشگاه‌های تهران و تعداد دانش‌آموختگان از بدو تأسیس تاکنون

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

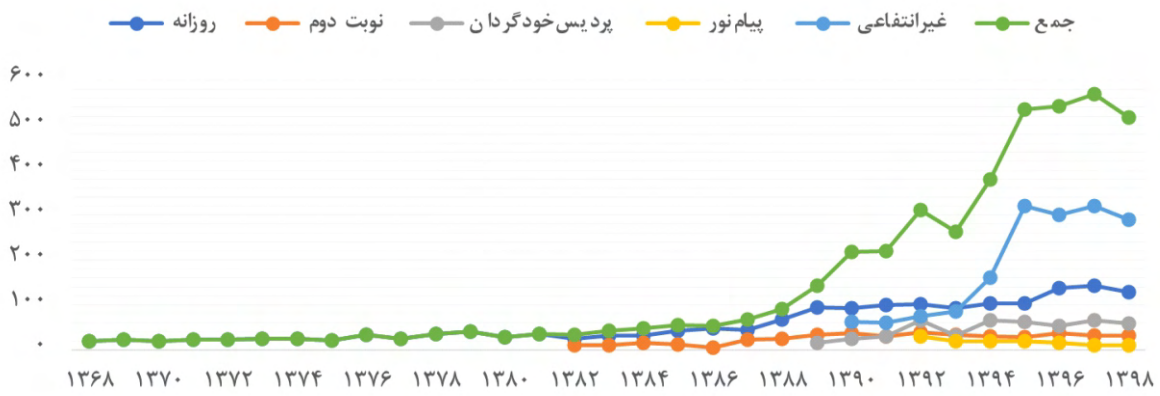

نمودار ۲ تطور زمانی تعداد دانش‌آموختگان طراحی شهری دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی در ایران (۱۳۹۸-۱۳۶۸)

تهران بجز دانشگاه‌های آزاد در سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۵۳ نفر می‌شود که با روندی کاهشی در سال ۱۳۹۸ به ۱۲۴ نفر می‌رسد. در مجموع در رشته طراحی شهری در دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی شهر تهران تاکنون ۲۱۴۸ دانشجو پذیرش شده است که برابر ۴۸ درصد دانشجویان کل کشور است.

علاوه بر آن سال تأسیس رشته طراحی شهری دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران نیز با توجه به دفترچه‌های مربوطه که تنها از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ یافت شد، مشخص گردید. بر این اساس رشد چشم‌گیری در دانشگاه‌های آزاد اسلامی از سال ۱۳۹۴ چه در سطح کل کشور و چه در سطح استان تهران مشاهده می‌شود.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

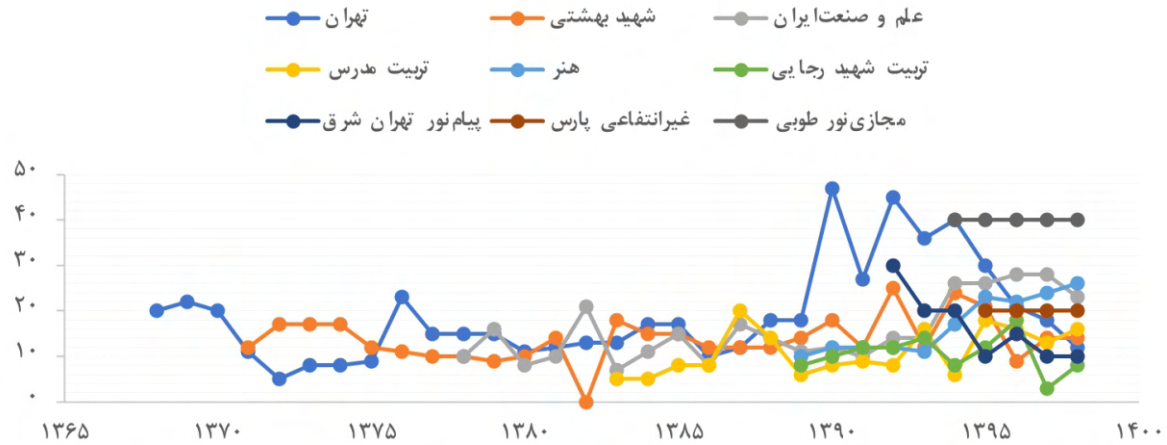

نمودار ۳ تطور زمانی تعداد دانش‌آموختگان طراحی شهری دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی تهران (۱۳۹۸-۱۳۶۸)

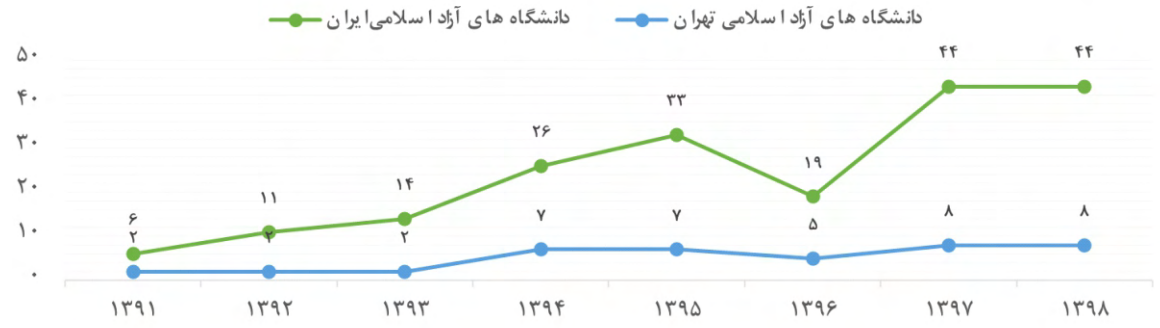

نمودار ٤ تطور زمانی تعداد دانشگاه‌های آزاد اسلامی دارای رشته طراحی شهری در دهه ۹۰

به‌طوری که تعداد دانشگاه‌های دارای رشته طراحی شهری در کشور از ۱۴ به ۲۶ واحد و در استان تهران از ۲ به ۷ واحد در سال ۱۳۹۴ رسیده است و در ادامه این روند، تعداد دانشگاه‌ها در سال ۱۳۹۷ به ۴۴ واحد در کشور می‌رسد که طبق دفترچه ۱۳۹۸ تا ۸۸۰ دانشجو در رشته طراحی شهری ظرفیت پذیرش اعلام شده است. دلیل میل به گسترش دانشگاه‌ها، افزایش پذیرش دانشجویان و به‌طور کلی ارتقای کمی ابعاد نظام آموزشی در ایران را بایستی در روند تغییر عمیق ارزش‌ها و فرایند بیشترخواهی و ولع ارتقاء که همه جا را فراگرفته جستجو کرد. تا جایی که در شهرهای کوچک نیز یک نوع رقابت برای داشتن یک واحد دانشگاهی درگرفت و مسئولان محلی نیز هم برای کسب محبوبیت و هم به جهت ارضای حس خود کم‌بینی، برای دستیابی به این هدف فعال شدند. این خواسته و فشار هنجاری مردم با خواسته سیاست‌مداران رده اول کشور که در پی توسعه کمی و ظاهری در همه زمینه‌ها، از جمله دانشگاه‌ها بودند، سازگار بود و بسیاری از دانشگاه‌ها را به یک مدرک‌گاه بزرگ تبدیل کرد. به‌صورتی که در دورترین نقاط کشور شعبه ایجاد کردند و در اکثر رشته‌ها دانشجو پذیرفتند. از این طریق می‌توان آموزش عالی را همچون صابونی که در یک سطل آب انداخته باشیم و با هم زدن، تولید کف کنیم، بزرگ بنماییم و افتخار کنیم (رفیع پور، ۱۳۹۵).

۲-۳- وضعیت اعضای هیئت علمی و دانشجویان

با بررسی درگاه اینترنتی دانشگاه‌های تهران مشخص شد که تعداد کل اعضای هیئت علمی رشته طراحی شهری در شش دانشگاه دولتی تهران برابر با ۳۳ نفر است که از آن میان ۳۰/۳ درصد زن و ۶۹/۷ درصد آنان مرد است. گستره مرتبه علمی آنان به ترتیب از ۱۷ نفر استادیار، ۱۰ نفر استاد تمام و ۶ نفر دانشیار تشکیل شده است که هم‌اکنون ۸ نفر آنها بازنشسته شده‌اند.

همچنین با احتساب نسبت دانشجو (روزانه، شبانه و خودگردان طبق دفترچه) به اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌های دولتی تهران در سال ۱۳۹۸ مشخص شد که دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی با نسبت ۲/۶ به ۱، بهترین وضعیت را نسبت به سایر دانشگاه‌ها دارد و بعد از آن به ترتیب دانشگاه تهران (۳)، شهید بهشتی (۳/۵)، تربیت مدرس (۴)، علم و صنعت ایران (۴/۶) و دانشگاه هنر با نسبت ۵/۲ به ۱، در مراتب بعدی قرار دارند. علاوه بر آن با بررسی وبسایت مؤسسات پیام نور تهران شرق، مجازی نور طوبی و معماری و هنر پارس، عضو هیئت علمی متخصص در رشته طراحی شهری یافت نشد، در حالی که سالیانه این مؤسسات ۷۰ دانشجوی طراحی شهری پذیرش می‌کنند؛ به عبارت دیگر نسبت دانشجو به اعضای هیئت علمی در مجموع دانشگاه‌های دولتی تهران با پذیرش ۹۹ دانشجو در سال ۱۳۹۸ حدود ۴ به ۱ است، در حالی که این نسبت برای مؤسسات نامبرده ۷۰ به صفر است. این شرایط نیز برای دانشگاه‌های آزاد اسلامی در تهران بجز واحد علوم و تحقیقات صادق است و در دانشگاه‌های واحد تهران مرکزی، جنوب و شمال بیشتر از اساتید مدعو استفاده می‌شود.

٤- مقالات

شکل ۱ ابر کلیدواژگان مقالات طراحان شهری

با بررسی ۱۴۴۰ مقاله یافت شده به فراخور زمان مشخص شد که در سال ۱۳۸۷ تولید مقاله نسبت به سال قبل آن ۲ برابر شده است؛ بدین صورت که از ۲۵ به ۵۲ مقاله می‌رسد و روند تولید مقاله از سال ۱۳۸۷ سیر صعودی چشم‌گیری می‌گیرد؛ تا در سال ۱۳۸۹، ۹۰ مقاله و در سال ۱۳۹۲، ۱۱۷ مقاله به رشته تحریر در می‌آید و بعد از افت و خیزهایی، در سال ۱۳۹۷ به اوج خود می‌رسد و به تولید ۱۵۵ مقاله در این سال منجر می‌شود.

به‌منظور دست یافتن به اولویت‌های موضوعی به تفکیک دوره زمانی، مقالات در سه دهه ۷۰، ۸۰ و ۹۰ دسته‌بندی گردید. بدین ترتیب با توجه به فراوانی مقالات در بازه زمانی ۷۹-۱۳۶۸، کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی و محیطزیست مهم‌ترین موضوعاتی است که در مقالات طراحان شهری بدان پرداخته شده است. در این دوره نیز موضوعات تاریخ شهر و ابعاد رویه‌ای طراحی شهری نسبت به دوره‌های بعد بیشتر موردتوجه

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

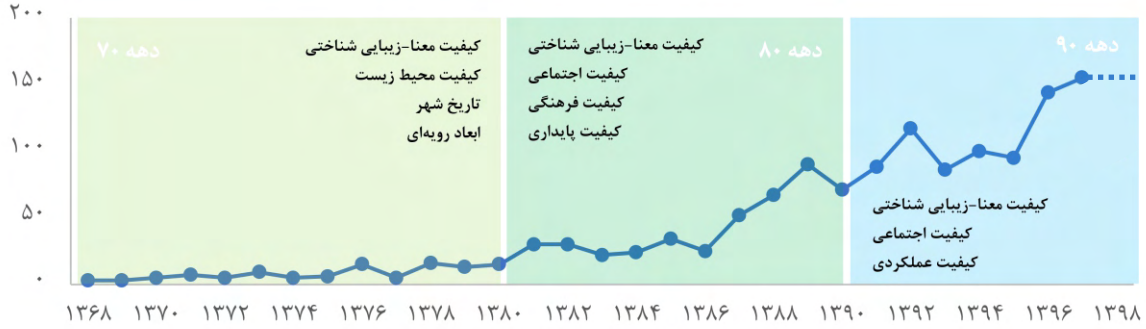

نمودار ۵ تطور زمانی تولید مقالات طراحان شهری در ایران و سیر تحول موضوعی آنها

قرار گرفته است. در حالی که در بازه زمانی ۸۹-۱۳۸۰ کیفیت‌های اجتماعی، فرهنگی و پایداری اهمیت می‌یابند، نقش کیفیت محیط‌زیست کم رنگتر می‌شود و در بازه زمانی ۹۸-۱۳۹۰، در بخش قابل توجهی از مقالات به کیفیت عملکردی پرداخته می‌شود.

به‌طور کلی با دسته‌بندی موضوعی ۱۴۴۰ مقاله طراحان شهری از مجلات داخلی از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸ می‌توان دریافت که در میان کیفیت‌های طراحی شهری، موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی مهم‌ترین موضوعی است که در ۳۱۷ مقاله بدان پرداخته شده است که از آن میان مباحث شهر ایرانی اسلامی، حس مکان و هویت شهری به ترتیب دغدغه اصلی طراحان شهری بوده است. در حالی که کیفیت اجتماعی بعد از کیفیت معنا-زیبایی شناختی بیشترین فراوانی را در مقالات دارد، اما با بررسی زیر فصل‌های موضوعی مشخص شد که بیشترین موضوعی که بعد از شهر ایرانی اسلامی بدان پرداخته شده، موضوع پایداری شهری است. از ۱۳۷ مقالهای که در آنها کیفیت اجتماعی بررسی شده است، همه‌شمولی و حضورپذیری، تعامل اجتماعی و سرمایه اجتماعی بیشترین فراوانی را داشته‌اند.

بعد از آن کیفیت‌های فرهنگی و عملکردی نیز مهم‌ترین موضوعاتی است که موردتوجه طراحان شهری بوده‌اند؛

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

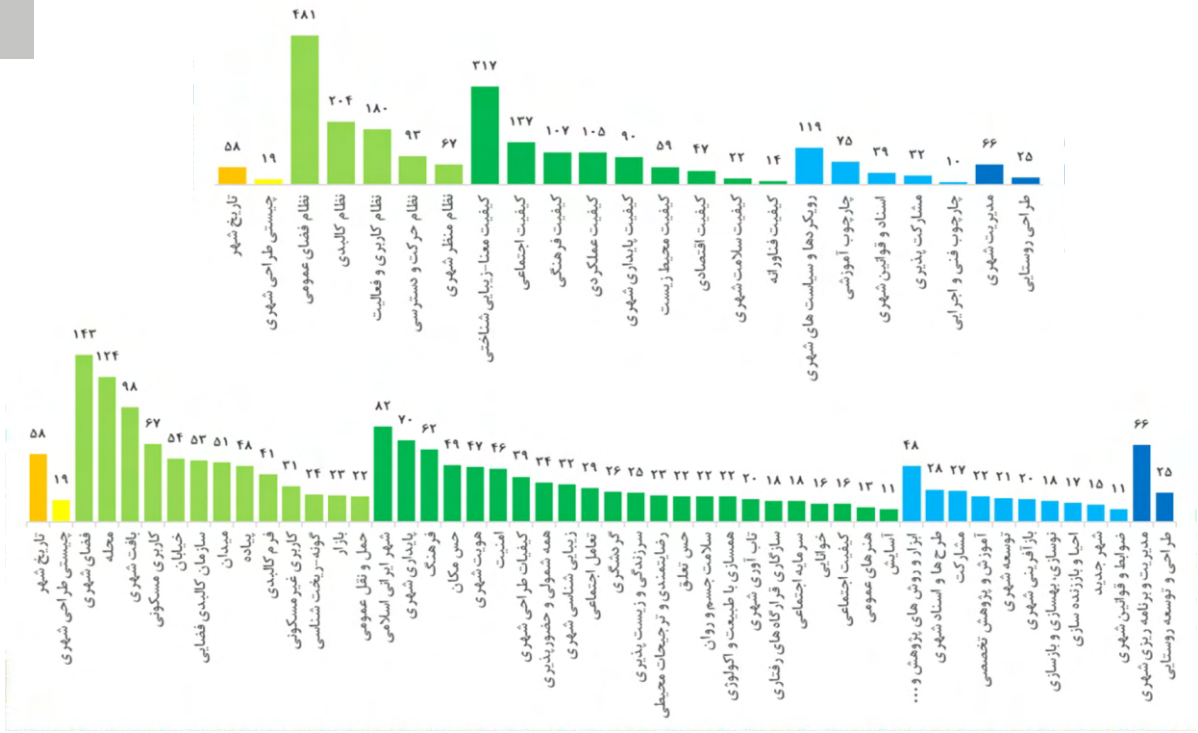

نمودار ٦ فراوانی و اولویت موضوعی مقالات طراحان شهری در ایران (۱۳۹۸-۱۳٦۸)

به‌طوری که از ۱۰۵ مقاله مربوط به کیفیت عملکردی، ۴۶ مورد آن با موضوع امنیت به رشته تحریر در آمده است. در کیفیت اقتصادی نیز موضوع گردشگری بیشترین اهمیت را نزد طراحان شهری داشته است. همچنین طراحان شهری بیشترین مطالعات خود را بر نظام فضای عمومی متمرکز کرده‌اند، به‌گونه‌ای که به ترتیب فضای شهری، بافت شهری و محله بیشترین جرم را دارا هستند. در میان ابعاد رویه‌ای نیز، با کنکاش موضوعات بازآفرینی شهری، نوسازی، بهسازی، بازسازی، احیا و باززنده‌سازی در ۱۱۹ مقاله، رویکردها و سیاست‌های شهری نسبت به دیگر ابعاد بیشتر موردتوجه قرار گرفته است. بعد از آن بیشترین مقالات با موضوع چارچوب آموزشی به نوشتار درآمده است که در بیش از نیمی از آنها به ابزار و روش‌های پژوهش و طراحی از جمله چیدمان فضا، AHP، ANP، SWOT و... پرداخته شده است. همچنین موضوعات مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و تاریخ شهر نیز اهمیت قابل توجهی در مقالات طراحان شهری داشته است.

۱-٤- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در مقالات

با بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در مقالات طراحان شهری مشخص شد که برای اولین بار کیفیت معنا-زیبایی شناختی در مقالات»شهر زیبا» با موضوع زیباشناسی شهری در سال ۱۳۷۵ توسط فرح حبیب، «فضای معماری و شهر ایرانی در برابر غرب» با موضوع شهر ایرانی اسلامی در سال ۱۳۷۴ توسط محمود توسلی، «هویت: تجلی فرهنگ در محیط» با موضوع هویت شهری در سال ۱۳۷۸ توسط محمد نقی‌زاده و «تقابل اصالت و حس مکان» با موضوع حس مکان در سال ۱۳۸۴ به ترجمه راضیه رضازاده طبق یافته‌های پژوهش مورد بحث قرار گرفته است. در ادامه این روند از سال ۱۳۸۷ مقالات با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی رشد صعودی پیدا می‌کنند؛ به‌طوری که در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۷ به ترتیب ۳۹ و ۳۶ مقاله با این موضوع نوشته شده است. همچنین کیفیت عملکردی برای اولین بار در مقالات «اصل ارتباط در طراحی شهری» با موضوع هم‌پیوندی توسط محمود توسلی و «تأثیر طراحی شهری در پیشگیری و کاهش جرایم و نابهنجاری‌ها» با موضوع امنیت توسط محمد حشمتی به ترتیب در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۴ موردتوجه قرار می‌گیرد و از سال ۱۳۸۸ تعداد مقالات با موضوع کیفیت عملکردی رشد می‌یابند؛ به‌طوری که در سال ۱۳۹۷، ۲۴ مقاله در این زمینه به رشته تحریر درآمده است.

در سال ۱۳۷۶ و ۱۳۷۱ اولین مقالات با موضوع پایداری شهری و تاب‌آوری شهری به ترتیب تحت عناوین «شهرسازی توسعه پایدار» توسط بحرینی و «نقش فرم شهر در کاهش خطرات ناشی از زلزله؛ زلزله- طراحی شهری- فرم شهر» توسط فرح حبیب به رشته تحریر درآمد که از سال ۱۳۸۹ تاکنون سالیانه به‌صورت میانگین هفت مقاله در زمینه کیفیت پایداری شهری در مجلات چاپ شده است. همچنین کیفیت سلامت شهری در مقاله «پروژه (شهرهای سالم) سازمان بهداشت جهانی و لزوم اجرای جدی آن در جمهوری اسلامی ایران» در سال ۱۳۷۴ و کیفیت محیطزیست در مقاله «تهران چگونه شهری است و چه باید کرد» در سال ۱۳۶۸ توسط سیدحسین بحرینی مورد مداقه قرار گرفته است

جدول ۲ تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در مقالات طراحان شهری ایران

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری شهری	سلامت شهری	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه
۱۳۶۸					۱				
۱۳۶۹					۰				
۱۳۷۰	۱				۱				
۱۳۷۱	۰		۳		۰				
۱۳۷۲	۰		۰		۰				
۱۳۷۳	۰		۰		۰				
۱۳۷۴	۱		۰	۱	۱				
۱۳۷۵	۱		۰	۱	۰				
۱۳۷۶	۰		۱	۰	۲	۱			
۱۳۷۷	۰		۰	۰	۱	۰			
۱۳۷۸	۷		۱	۰	۰	۰	۴		
۱۳۷۹	۲		۲	۱	۲	۰	۳		
۱۳۸۰	۲		۳	۰	۰	۰	۳	۱	
۱۳۸۱	۵		۰	۰	۱	۴	۲	۰	
۱۳۸۲	۳	۱	۲	۰	۳	۰	۲	۰	۱
۱۳۸۳	۲	۰	۳	۰	۰	۱	۳	۱	۰
۱۳۸۴	۵	۲	۲	۰	۱	۰	۱	۰	۱
۱۳۸۵	۴	۱	۰	۰	۱	۲	۳	۰	۰
۱۳۸۶	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۲	۱	۰
۱۳۸۷	۹	۰	۳	۰	۰	۱۲	۲	۰	۰
۱۳۸۸	۱۲	۷	۴	۰	۴	۵	۴	۱	۰
۱۳۸۹	۱۲	۶	۷	۱	۳	۷	۷	۳	۱
۱۳۹۰	۱۵	۳	۷	۰	۲	۱۰	۶	۴	۰
۱۳۹۱	۱۴	۴	۶	۱	۵	۷	۵	۴	۲
۱۳۹۲	۲۲	۶	۸	۳	۴	۷	۱۰	۲	۱
۱۳۹۳	۲۶	۴	۶	۱	۵	۶	۵	۳	۰
۱۳۹۴	۳۹	۱۰	۲	۲	۲	۱۱	۱۰	۶	۱
۱۳۹۵	۲۶	۱۴	۴	۲	۴	۸	۴	۲	۱
۱۳۹۶	۳۶	۱۴	۹	۳	۳	۱۹	۱۵	۳	۱
۱۳۹۷	۳۰	۲۴	۹	۴	۵	۲۷	۸	۹	۱
۱۳۹۸	۲۶	۸	۷	۲	۷	۱۰	۸	۸	۴

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

و در ادامه این روند کیفیت سلامت شهری در دهه نود جایگاه ویژه‌ای در ادبیات طراحی شهری باز می‌کند. کیفیت اجتماعی نیز در مقاله «طراحی شهری و حیات مدنی» با موضوع تعامل اجتماعی در سال ۱۳۷۶ توسط قسم گران طبع و مقالات «طراحی فراگیر»، «سنجش شاخص‌های مؤثر بر مطلوبیت فضاهای عمومی شهری از منظر گروه‌های خاص اجتماعی (زنان)» و « زنان و فضاهای شهری» با موضوع همه‌شمولی و حضورپذیری در سال ۱۳۸۷ به ترتیب توسط مهران علی‌الحسابی و همکاران، مجتبی رفیعیان و همکاران و رویا تمدن برای اولین بار اهمیت می‌یابد و ۲۷ مقاله در سال ۱۳۹۷ با این موضوع به چاپ می‌رسد. همچنین کیفیت‌های فرهنگی، اقتصادی و فناورانه به ترتیب در مقالات «هویت: تجلی فرهنگ در محیط»، «مبانی نظری مدیریت شهری در فرهنگ اسلامی» و غیره با موضوع فرهنگ توسط محمد نقی‌زاده در سال ۱۳۷۸، «مسیر پیاده گردشگری» با موضوع گردشگری توسط محسن حبیبی در سال ۱۳۸۰ و «ضرورت‌ها و موانع ایجاد شهر هوشمند در ایران» با موضوع شهر هوشمند توسط مصطفی بهزادفر در سال ۱۳۸۲ موردتوجه واقع شده‌اند.

۲-٤- اولویت موضوعی مقالات به تفکیک مجله

با بررسی فراوانی مقالات به تفکیک مجلات مشخص شد که بیشترین تعداد مقالات طراحان شهری به ترتیب در مجلات آرمانشهر، هویت شهری، آبادی و مدیریت شهری به چاپ رسیده است. پس از دسته‌بندی موضوعی آنها می‌توان دریافت که بیشترین مقالات با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی در مجله آرمانشهر، کیفیت عملکردی در مجله مطالعات شهری، کیفیت پایداری در مجله مسکن و محیط روستا، کیفیت سلامت شهری در مجله مطالعات شهری، کیفیت محیطزیست در مجله باغ نظر، کیفیت اجتماعی در مجله مدیریت شهری، کیفیت فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در مجلات مدیریت شهری و آرمانشهر به تحریر در آمده است. همچنین نظام حرکت و دسترسی در مجله آرمانشهر، نظام کاربری و فعالیت، فضای عمومی و منظر شهری در مجله مدیریت شهری و آرمانشهر، نظام کالبدی در مجلات هویت شهری و دانشگاه هنر سهم بیشتری را نسبت به سایر مجلات به خود اختصاص داده‌اند. مقالات با موضوع تاریخ شهر و چیستی طراحی شهری نیز در مجلات صفّه و جستارهای شهرسازی و موضوع مدیریت شهری در مجلات مدیریت شهری و آبادی بیشتر به چاپ رسیده است.

از طرفی موضوع رویکردهای شهری و اسناد و قوانین شهری در مجله آبادی، موضوع مشارکت‌پذیری در مجلات صفّه، باغ نظر و مسکن و محیط روستا، موضوع چارچوب آموزشی در مجلات مدیریت شهری، آبادی و آرمانشهر و موضوع چارچوب فنی و اجرایی در مجله آرمانشهر موردتوجه واقع شده است. به‌طور کلی می‌توان گفت دغدغه اصلی در تمامی مجلات بجز مجله شهر ایمن، موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی و اجتماعی بوده است و نظام فضای عمومی بیشترین مطالعات را به خود اختصاص داده است. البته علاوه بر

نام نشریه	شماره	تعداد مقالات	مقالات طراحان شهری	تاریخ شهر	چیستی طراحی شهری	نظام شهر					کیفیات طراحی شهری									ابعاد رویه ای طراحی شهری					مدیریت شهری	طراحی روستایی
						حرکت و دسترسی	کاربری و فعالیت	فضای عمومی	کالبدی	منظر شهری	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری شهری	سلامت شهری	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه	رویکردهای شهری	اسناد و قوانین	مشارکت پذیری	چارچوب آموزشی	چارچوب فنی		
مدیریت شهری	۵۶-۲۸	۹۲۲	۱۰۴	۲	۱	۵	۱۷	۴۴	۱۷	۱۰	۲۲	۴	۶	۲	۴	۱۷	۱۱	۵	۲	۷	۱	۱	۸	۰	۱۲	۲
هویت شهر	۴(۱۳)-۱(۱)	۳۳۳	۱۱۳	۱	۱	۴	۱۳	۳۹	۲۱	۷	۳۴	۷	۶	۱	۱	۱۴	۶	۲	۰	۸	۲	۴	۵	۰	۶	۰
دانشگاه کردستان	۳۲-۱	۲۲۳	۶۰	۱	۰	۸	۱۲	۳۳	۱۲	۲	۱۵	۱۲	۷	۴	۴	۸	۴	۲	۰	۴	۱	۰	۴	۱	۱	۰
معماری و شهرسازی ایران	۱۸-۱	۲۰۵	۶۰	۲	۰	۹	۹	۲۵	۱۳	۸	۱۱	۷	۲	۰	۱	۶	۱	۲	۱	۵	۰	۰	۴	۰	۳	۰
صفّه	۴(۲۹)-۲(۱)	۴۹۰	۷۰	۶	۲	۵	۱۴	۲۳	۷	۱	۱۱	۲	۲	۲	۳	۵	۳	۲	۲	۵	۱	۴	۵	۰	۲	۰
آرمانشهر	۲۹-۱	۴۱۹	۱۴۱	۳	۱	۱۳	۱۵	۶۷	۱۳	۱۰	۳۷	۱۰	۷	۳	۲	۱۳	۱۱	۴	۳	۱۲	۲	۳	۷	۳	۵	۲
باغ نظر	۸۱-۱	۶۳۵	۶۱	۴	۱	۵	۷	۲۱	۱۰	۲	۱۳	۱	۵	۰	۵	۴	۷	۲	۰	۵	۴	۳	۱	۰	۵	۰
معماری و شهرسازی پایدار	۱(۷)-۱(۱)	۹۰	۱۴	۰	۰	۷	۲	۶	۰	۲	۶	۳	۶	۰	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰
هنرهای زیبا	۳۸(۱)-۱(۲۴)	۳۱۴	۸۷	۴	۲	۸	۱۲	۲۹	۹	۲	۱۸	۳	۲	۲	۱	۷	۸	۲	۱	۹	۴	۴	۴	۱	۳	۰
مطالعات شهر ایرانی اسلامی	۳۶-۱	۲۳۴	۳۶	۳	۰	۱	۴	۲۳	۹	۲	۲۸	۳	۱	۰	۱	۲	۵	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۰
دانشگاه هنر	۲۳-۱	۱۸۹	۴۹	۱	۰	۱	۷	۲۱	۲۰	۳	۱۱	۶	۳	۰	۳	۸	۴	۰	۰	۶	۳	۲	۴	۲	۲	۰
مسکن و محیط روستا	۱۶۸-۱۲۳	۳۷۶	۷۷	۴	۰	۰	۱۱	۱۴	۷	۰	۱۵	۳	۹	۲	۲	۵	۵	۳	۰	۶	۴	۴	۲	۰	۱	۱۸
نقش جهان	۹(۱)-۳(۱)	۱۶۰	۳۳	۱	۰	۲	۴	۶	۷	۱	۶	۵	۰	۰	۲	۵	۳	۰	۱	۲	۰	۱	۱	۰	۰	۰
دانش شهرسازی	۴(۱)-۳(۱)	۶۳	۲۳	۱	۰	۱	۲	۱۰	۶	۰	۴	۲	۲	۱	۱	۵	۳	۰	۱	۳	۰	۲	۰	۰	۳	۰
شهر ایمن	۷-۱	۴۶	۱۴	۰	۰	۱	۱	۳	۱	۰	۱	۱۱	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۰
آبادی	۷۷-۱	–	۱۱۱	۲	۶	۴	۷	۲۷	۷	۸	۱۰	۳	۶	۱	۳	۶	۵	۰	۰	۲۴	۱	۶	۷	۱	۸	۲
جستارهای شهرسازی	–	۵۵	۵۵	۵	۳	۶	۲	۲۳	۶	۴	۳	۳	۴	۰	۱	۷	۸	۲	۰	۵	۱	۱	۱	۰	۲	۰
سایر مجلات	–	–	۳۳۲	۱۸	۲	۱۳	۵۳	۷۷	۴۰	۵	۷۳	۲۰	۱۹	۴	۲۲	۲۲	۲۳	۲۱	۲	۱۸	۵	۵	۱۹	۲	۱۳	۱

جدول ۳ فراوانی موضوعی مقالات طراحان شهری در ایران به تفکیک مجلات

موضوعات نامبرده بخش قابل توجهی از مقالات مجله آبادی و آرمانشهر بر موضوع رویکردهای شهری، مجله شهر ایمن بر موضوع کیفیت عملکردی، مجله معماری و شهرسازی پایدار بر موضوع کیفیت پایداری و مجله مسکن و محیط روستا بر موضوع طراحی و توسعه روستایی اختصاص یافته است.

۵- پایان‌نامه‌ها

شکل ۲ ابر کلیدواژگان پایان‌نامه‌های طراحی شهری دانشگاه‌های تهران

با بررسی روند تولید پایان‌نامه‌ها در ۳۰ سال اخیر مشخص شد که در سال ۱۳۸۶ تعداد پایان‌نامه‌های دفاع شده، رشد ۲/۵ برابری نسبت به سال قبل داشته است و از این زمان روند رو به رشدی را طی کرده است تا جایی که در هریک از سال‌های ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ حدود ۱۶۰ پایان‌نامه دفاع شده است. با تقسیم‌بندی زمانی این دوره ۳۰ ساله به سه دهه می‌توان دریافت که پایان‌نامه‌ها در دهه ۷۰ به‌صورت کلی بر ساماندهی نظام‌های شهری متمرکز بودهاند. در دهه ۸۰ کیفیت معنا-زیبایی شناختی اهمیت می‌یابد و در دهه ۹۰ علاوه بر آن، کیفیت اجتماعی و عملکردی نیز جرم قابل توجهی از پایان‌نامه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند.

به‌طور کلی با بررسی موضوعات ۱۵۷۴ پایان‌نامه از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸ مشخص شد که از میان کیفیت‌های طراحی شهری، در حالی که کیفیت معنا-زیبایی شناختی با تأکید بر موضوعات هویت شهری، حس مکان و سرزندگی و زیست‌پذیری بیشترین اهمیت را در پایان‌نامه‌ها نزد طراحان شهری داشته است، اما با بررسی زیر فصل‌های موضوعی پایان‌نامه‌ها می‌توان دریافت که بیشترین تعداد پایان‌نامه‌ها به ترتیب با موضوع پایداری شهری، گردشگری و همه‌شمولی و حضورپذیری انجام شده است. به‌طور کلی در میان کیفیت‌های طراحی شهری بیشترین توجه در پایان‌نامه‌ها به کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی و کمترین توجه به کیفیت‌های سلامت شهری و فناورانه شده است و سایر کیفیت‌های از فراوانی متعادلی در پایان‌نامه‌ها برخوردار هستند. از میان ابعاد رویه‌ای طراحی شهری نیز موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری جرم زیادی از پایان‌نامه‌ها را شامل شده است؛ به‌طوری که ۲۸۰ پایان‌نامه با موضوعات احیا و باززنده‌سازی، بازآفرینی شهری، نوسازی، بهسازی، بازسازی و غیره به دفاع رسیده است و سایر ابعاد رویه‌ای سهم بسیار کمی از پایان‌نامه‌ها را دارا هستند. همچنین از میان نظام‌های شهری تمرکز اصلی پایان‌نامه‌ها بر نظام فضای عمومی بوده که از آن میان ۳۸۵ پایان‌نامه با موضوع محله به نوشتار در آمده است و در مراتب بعدی بافت شهری و فضای شهری قرار دارند. در آخر بایست اشاره کرد که موضوعات تاریخ شهر، چیستی طراحی شهری کمترین اهمیت را نسبت به سایر موضوعات در پایان‌نامه‌های طراحان شهری داشته‌اند.

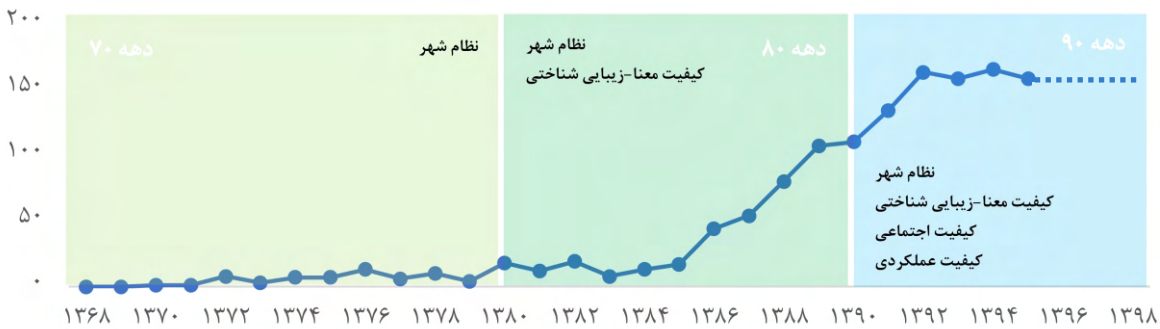

نمودار ۷ تطور زمانی تولید پایان‌نامه‌های طراحان شهری در دانشگاه‌های تهران و سیر تحول موضوعی آنها

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

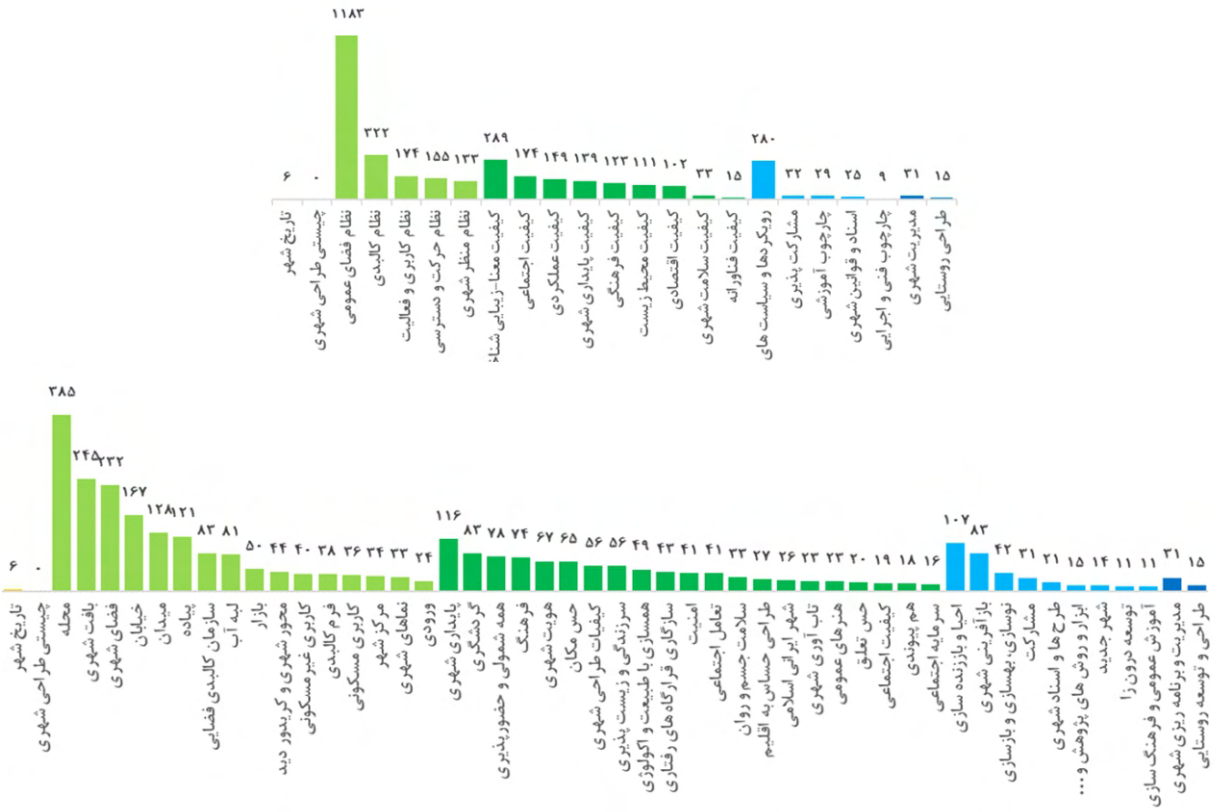

نمودار ۸ فراوانی و اولویت موضوعی پایان‌نامه‌های طراحان شهری در دانشگاه‌های تهران (۱۳۹۸-۱۳۶۸)

۱-۵- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در پایان‌نامه‌ها

پس از بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در پایان‌نامه‌ها می‌توان دریافت که کیفیت معنا-زیبایی شناختی برای اولین بار در پایان‌نامه‌های «هویت و طراحی شهری (طراحی خیابان شهید بهشتی کرج)» با موضوع هویت شهری در سال ۱۳۷۶ در دانشگاه تهران، «تجسد معنا در طراحی فضاهای شهری: بررسی سازوکار مؤلفه معنا در شهر» با موضوع حس مکان در سال ۱۳۸۲ به راهنمایی جهانشاه پاکزاد و «طراحی فضای شهری در شهر جدید هشتگرد با رویکرد سرزندگی و حس تعلق به مکان، بلوار انقلاب حدفاصل میادین یادبود و ساعت» با موضوع سرزندگی و زیست‌پذیری در سال ۱۳۸۴ به راهنمایی سیدحسین بحرینی اهمیت می‌یابد و از سال ۱۳۸۸ روند رو به رشدی پیدا می‌کند؛ به‌گونه‌ای که در سال ۱۳۹۳، ۴۰ پایان‌نامه با محوریت کیفیت معنا-زیبایی شناختی دفاع شده است. کیفیت عملکردی نیز اولین بار در سال ۱۳۸۰ در پایان‌نامه «طرح سازماندهی محور اتصال بافت موجود به بافت در حال توسعه شهر مرمر» به راهنمایی علی غفاری با موضوع هم‌پیوندی و در سال ۱۳۸۵ در پایان‌نامه «ساماندهی فضاهای عمومی بازارهای شهری با رویکرد نظریه قرارگاه‌های رفتاری (نمونه موردی بازار اهر)» به راهنمایی مسعود علیمردانی با موضوع سازگاری با قرارگاه‌های رفتاری انجام می‌گیرد.

از طرفی با محوریت موضوع کیفیت پایداری شهری اولین پایان‌نامه در دانشگاه تهران با عنوان «شهر پایدار، بستر تعالی انسان، ارائه برخی از اصول پایداری شهرها و الگویی از شهر پایدار» انجام می‌گیرد و از سال ۱۳۸۹ به‌صورت میانگین سالیانه ۱۲ پایان‌نامه در این زمینه به نوشتار درآمده است. همچنین کیفیت‌های سلامت شهری و محیطزیست در پایان‌نامه‌های «بررسی تأثیر روحی و روانی بدنه‌های شهری بر شهروندان (نمونه موردی: خیابان میرداماد)» و «طراحی فضاهای عمومی شهری بر اساس معیارهای مؤثر در بهبود سلامت روانی (نمونه موردی: محدوده بلوار شهدای صادقیه مابین فلکه اول و دوم صادقیه)» به راهنمایی محمدرضا پورجعفر با موضوع سلامت روان در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ و پایان‌نامه «کاهش آلودگی هوا در سطح خیابان‌ها و فضاهای شهر تهران با استفاده از طراحی شهری» به

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban managment
No.60 Autumn 2020

راهنمایی سیدحسین بحرینی با موضوع پاکیزگی محیطی در سال ۱۳۷۱ موردتوجه قرار گرفته است. کیفیت اجتماعی نیز برای اولین بار در پایان‌نامه «طراحی یک مرکز شهری به‌منظور ایجاد حیات مدنی: نمونه موردی: مرکز شهری شمیران» با موضوع تعامل اجتماعی در سال ۱۳۷۶و «طراحی فضای شهری در رابطه با نسل جدید جمعیتی» با موضوع همه‌شمولی و حضورپذیری در سال ۱۳۸۴به راهنمایی محسن حبیبی مورد کنکاش قرار می‌گیرد.

همچنین در سال ۱۳۷۴ موضوع کیفیت فرهنگی نیز در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «طراحی فضای خیابان به‌منظور احیای محور تاریخی و فرهنگی، خیابان حدفاصل بین چهارراه باغ نادری تا حرم حضرت امام رضا(ع)» در دانشگاه تهران به نوشتار درآمده است. کیفیت اقتصادی نیز در سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۸۰ به ترتیب در پایان‌نامه‌هایی با عنوان «طراحی مسیرهای پیاده- گردشگری در بافت کهن (محور چهارباغ)» و «طراحی شهری در لاهیجان با توجه به جاذبه‌های گردشگری و طبیعی محل» به راهنمایی محسن حبیبی و کوروش گلکار با موضوع گردشگری توسط طراحان شهری مورد مطالعه قرار گرفته است و از سال ۱۳۸۹ روند تولید پایان‌نامه با موضوع کیفیت اقتصادی به‌ویژه گردشگری در ادبیات طراحان شهری رشد می‌یابد؛ تا جایی که ۱۳ پایان‌نامه در سال ۱۳۹۳ با این موضوع دفاع می‌شود. کیفیت فناورانه نیز اولین بار در پایان‌نامه «مفهوم شهر هوشمند و جایگاه آن در تهران (منطقه کلانشهری شیراز)» در دانشگاه علم و صنعت ایران به راهنمایی هاشم هاشمنژاد در سال ۱۳۸۱ با موضوع شهر هوشمند مورد بررسی قرار گرفته است.

۲-۵- اولویت موضوعی پایان‌نامه‌ها به تفکیک دانشگاه و استاد راهنما

با بررسی فراوانی پایان‌نامه‌ها به تفکیک دانشگاه مشخص شد که بیشترین پایان‌نامه به ترتیب در دانشگاه‌های تهران، واحد علوم و تحقیقات، علم و صنعت ایران و شهید بهشتی به انجام رسیده است و با دسته‌بندی موضوعی آنها می‌توان دریافت که بیشترین پایان‌نامه با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی، عملکردی، فرهنگی و اقتصادی در دانشگاه‌های تهران و واحد علوم و تحقیقات، کیفیت پایداری، محیطزیست و اجتماعی در دانشگاه تهران و علم و صنعت، کیفیت سلامت شهری در دانشگاه هنر و تهران و کیفیت فناورانه در دانشگاه علم و صنعت انجام شده است. در حالی که محوریت اصلی پایان‌نامه‌ها بر روی نظام فضای عمومی بوده است، نظام حرکت و دسترسی، کاربری و فعالیت و کالبدی در دانشگاه تهران و نظام منظر شهری در دانشگاه علوم و تحقیقات بیشتر مورد بحث واقع شده است.

همچنین بیشترین پایان‌نامه با موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری، مشارکت‌پذیری و چارچوب فنی و اجرایی در دانشگاه تهران، موضوع اسناد و قوانین شهری در دانشگاه شهید بهشتی، موضوع چارچوب آموزشی در دانشگاه هنر و تهران و موضوع مدیریت شهری در دانشگاه شهید بهشتی به رشته تحریر در آمده است. به‌طور کلی می‌توان گفت دغدغه اصلی تمامی دانشگاه‌ها موضوع رویکردهای شهری و کیفیت معنا-زیبایی شناختی بوده است. البته علاوه بر موضوعات نامبرده، دانشگاه واحد تهران مرکزی به کیفیت‌های عملکردی و فرهنگی و دانشگاه هنر به کیفیت اجتماعی نیز توجه داشته است.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری	سلامت	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه
۱۳۶۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۲	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰
۱۳۷۵	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۶	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰
۱۳۷۷	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰
۱۳۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
۱۳۷۹	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰
۱۳۸۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۲	۰
۱۳۸۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
۱۳۸۲	۲	۰	۱	۰	۲	۰	۱	۰	۰
۱۳۸۳	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱
۱۳۸۴	۲	۰	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۰
۱۳۸۵	۴	۲	۲	۰	۱	۱	۰	۰	۰
۱۳۸۶	۶	۲	۱۰	۰	۲	۱	۲	۳	۰
۱۳۸۷	۴	۹	۲	۰	۲	۸	۱	۳	۲
۱۳۸۸	۱۶	۳	۳	۰	۱	۹	۳	۲	۰
۱۳۸۹	۱۳	۷	۱۰	۰	۴	۱۰	۸	۶	۱
۱۳۹۰	۱۸	۷	۱۲	۲	۸	۱۱	۸	۹	۰
۱۳۹۱	۲۱	۱۸	۱۰	۰	۱۴	۱۴	۱۴	۸	۰
۱۳۹۲	۳۸	۱۴	۱۰	۳	۹	۲۰	۱۶	۱۲	۲
۱۳۹۳	۴۰	۱۷	۱۱	۲	۱۷	۲۲	۱۳	۱۳	۲
۱۳۹۴	۳۶	۱۸	۱۳	۲	۶	۲۲	۱۳	۱۱	۰
۱۳۹۵	۳۳	۱۸	۱۰	۵	۱۶	۲۰	۲۲	۱۰	۱
۱۳۹۶	۲۳	۱۹	۱۲	۸	۱۴	۲۰	۶	۱۲	۳
۱۳۹۷	۱۳	۱۱	۱۲	۵	۷	۱۱	۱۳	۷	۰
۱۳۹۸	۳	۲	۶	۱	۵	۰	۲	۱	۲

جدول ٤ تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در پایان‌نامه‌های طراحان شهریِ دانشگاه‌های تهران

	نام	تعداد پایان نامه	تاریخ شهر	چیستی طراحی	نظام شهر					کیفیات طراحی شهری										ابعاد رویه ای طراحی شهری					مدیریت شهری	طراحی روستایی
					حرکت و	کاربری و	فضای عمومی	کالبدی	منظر شهری	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری شهری	سلامت شهری	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه	رویکردهای	مشارکت پذیری	اسناد و قوانین	چارچوب	چارچوب فنی		
دانشگاه	دانشگاه تهران	۴۳۷	۲	۰	۴۷	۵۴	۳۹۳	۹۵	۱۸	۷۵	۳۲	۴۴	۷	۳۵	۴۹	۳۹	۳۰	۴	۹۲	۱۱	۷	۷	۳	۵	۵
	دانشگاه واحد علوم و تحقیقات	۳۴۵	۰	۰	۴۵	۲۴	۱۶۵	۶۸	۳۹	۷۴	۳۶	۲۸	۵	۱۳	۲۸	۲۰	۲۰	۰	۶۱	۱۰	۱	۴	۰	۳	۲
	دانشگاه علم و صنعت ایران	۲۲۶	۱	۰	۲۳	۱۹	۱۳۱	۳۷	۱۹	۴۰	۱۴	۲۹	۲	۱۸	۳۲	۱۵	۸	۷	۳۵	۵	۳	۵	۱	۲	۱
	دانشگاه شهید بهشتی	۲۰۶	۱	۰	۹	۳۰	۱۳۰	۳۷	۱۰	۲۴	۱۴	۸	۳	۱۴	۱۹	۱۰	۱۳	۱	۳۶	۱	۱۱	۱	۱	۱۳	۱
	دانشگاه تربیت مدرس	۱۱۱	۰	۰	۹	۱۵	۱۱۳	۲۸	۲۰	۱۸	۹	۶	۴	۱۲	۲	۱۶	۱۲	۲	۱۹	۱	۰	۰	۱	۴	۳
	دانشگاه هنر تهران	۱۰۲	۱	۰	۸	۱۲	۸۵	۲۹	۱۵	۲۲	۱۴	۱۰	۹	۱۰	۱۷	۱۰	۱۱	۱	۱۲	۱	۲	۸	۲	۱	۰
	دانشگاه واحد تهران مرکزی	۹۰	۰	۰	۷	۱۰	۱۰۱	۱۳	۴	۱۶	۱۷	۷	۱	۴	۱۶	۶	۵	۰	۱۰	۰	۳	۰	۱	۲	۳
	دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی	۵۷	۰	۰	۷	۶	۵۴	۱۴	۴	۱۹	۶	۴	۲	۴	۱۰	۵	۲	۰	۱۰	۳	۰	۰	۰	۱	۰
استاد راهنما	مصطفی بهزادفر	۸۶	۰	۰	۵	۶	۴۲	۱۷	۴	۱۷	۱۲	۱۰	۰	۳	۱۲	۳	۲	۵	۱۸	۱	۱	۲	۰	۰	۰
	حسین بحرینی	۸۰	۰	۰	۱۱	۶	۶۹	۱۰	۳	۱۲	۱۲	۱۳	۳	۱۰	۴	۲	۳	۰	۱۲	۲	۲	۲	۰	۰	۲
	محمدرضا پورجعفر	۷۲	۰	۰	۵	۱۲	۶۲	۱۵	۱۷	۱۲	۵	۳	۲	۹	۱	۸	۵	۰	۱۱	۰	۰	۰	۱	۲	۲
	سید عبدالهادی دانشپور	۷۱	۱	۰	۱۱	۵	۳۹	۹	۸	۱۲	۲	۶	۲	۷	۱۰	۱۰	۶	۰	۱۱	۱	۰	۱	۱	۳	۱
	راضیه امین‌زاده	۶۹	۰	۰	۳	۱۰	۵۹	۱۲	۴	۱۸	۵	۶	۱	۸	۶	۷	۴	۰	۱۲	۴	۱	۲	۰	۰	۰
	لعلا جهانشاهلو	۶۴	۰	۰	۶	۷	۴۹	۱۲	۸	۱۱	۹	۲	۱	۳	۶	۵	۱	۰	۶	۱	۱	۰	۰	۱	۰
	حسنعلی لقایی	۵۶	۰	۰	۶	۱۲	۳۷	۹	۲	۶	۳	۷	۱	۱۰	۵	۱۳	۹	۰	۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱
	فرح حبیب	۵۴	۰	۰	۸	۴	۲۹	۱۰	۴	۱۴	۵	۶	۰	۲	۳	۳	۶	۰	۱۵	۰	۰	۰	۰	۱	۳
	جهانشاه پاکزاد	۴۹	۰	۰	۳	۳	۳۳	۸	۴	۵	۲	۰	۰	۶	۲	۲	۳	۱	۵	۰	۳	۰	۰	۱	۰
	محسن حبیبی	۴۷	۱	۰	۵	۶	۴۳	۱۵	۲	۱۰	۱	۱	۰	۲	۱۱	۵	۳	۲	۱۲	۱	۲	۰	۱	۰	۰
	مهران علی-الحسابی	۴۶	۰	۰	۲	۱	۳۱	۸	۴	۱۰	۱	۵	۱	۴	۶	۲	۴	۰	۴	۱	۲	۲	۰	۰	۱
	علی غفاری	۴۵	۱	۰	۰	۸	۲۹	۱۶	۲	۴	۵	۳	۰	۳	۶	۰	۲	۰	۱۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰
	زهرا سادات سعیده زرآبادی	۳۹	۰	۰	۶	۳	۲۱	۵	۴	۶	۱	۱	۰	۴	۴	۴	۵	۰	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰
	کامران ذکاوت	۳۸	۰	۰	۰	۰	۲۲	۵	۳	۴	۰	۱	۰	۲	۲	۴	۶	۰	۶	۰	۳	۰	۰	۷	۰
	کوروش گلکار	۳۸	۰	۰	۴	۹	۲۴	۶	۲	۴	۴	۳	۰	۱	۳	۱	۱	۰	۵	۰	۲	۱	۱	۳	۰
	سید مجید مفیدی	۳۳	۰	۰	۸	۲	۲۱	۶	۳	۱	۰	۱۶	۰	۹	۱	۰	۰	۰	۴	۳	۰	۰	۰	۰	۱
	حمید ماجدی	۳۳	۰	۰	۱	۲	۱۲	۶	۸	۹	۱	۲	۰	۰	۲	۳	۰	۰	۵	۰	۱	۰	۰	۱	۰

جدول ۵ فراوانی موضوعی پایان‌نامه‌های طراحان شهریِ دانشگاه‌های تهران به تفکیک دانشگاه و استاد راهنما

از ۱۵۷۴ پایان‌نامه دفاع شده در دانشگاه‌های تهران در بازه زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸، به ترتیب مصطفی بهزادفر (دانشگاه علم و صنعت)، سیدحسین بحرینی (دانشگاه تهران)، محمدرضا پورجعفر (دانشگاه تربیت مدرس)، سید عبدالهادی دانشپور (دانشگاه علم و صنعت)، راضیه امین‌زاده (دانشگاه تهران) و لعلا جهانشاه‌لو (دانشگاه واحد علوم و تحقیقات) بیشترین تعداد پایان‌نامه را راهنمایی کرده‌اند. با دسته‌بندی موضوعی پایان‌نامه‌ها به تفکیک اساتید راهنما می‌توان دریافت که موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی به راهنمایی امین‌زاده و بهزادفر، کیفیت عملکردی به راهنمایی بهزادفر و بحرینی، کیفیت پایداری به راهنمایی مفیدی، کیفیت سلامت شهری به راهنمایی بحرینی، کیفیت محیطزیست به راهنمایی بحرینی و لقایی، کیفیت اجتماعی به راهنمایی بهزادفر، حبیبی و دانشپور، کیفیت فرهنگی و اقتصادی به راهنمایی لقایی و کیفیت فناورانه به راهنمایی بهزادفر بیشترین پایان‌نامه را به خود اختصاص داده است.

از طرفی بیشترین پایان‌نامه با موضوع نظام حرکت و دسترسی توسط بحرینی و دانشپور، نظام فضای عمومی و کاربری و فعالیت توسط پورجعفر و لقایی، نظام کالبدی توسط بهزادفر و غفاری و نظام منظر شهری توسط پورجعفر به راهنمایی رسیده است. همچنین موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری به راهنمایی بهزادفر و فرح حبیب، مشارکت‌پذیری به راهنمایی امین‌زاده و مدیریت شهری به راهنمایی ذکاوت بیشتر موردتوجه بوده است. به‌طور کلی می‌توان گفت دغدغه اصلی اغلب اساتید راهنما موضوع رویکردهای شهری و کیفیت معنا-زیبایی شناختی بوده است.. البته علاوه بر موضوعات نامبرده لقایی به کیفیت فرهنگی، غفاری و پاکزاد به موضوع کیفیت محیطزیست، جهانشاه‌لو و غفاری به کیفیت عملکردی، علی‌الحسابی به کیفیت اجتماعی و سعیده زرآبادی به کیفیت اقتصادی نیز توجه داشته‌اند.

گفتنی است که از میان ۱۵۷۴ پایان‌نامه انجام شده در دانشگاه‌های تهران، ۱۳۷۰ پایان‌نامه دارای نمونه موردی بوده است که از آن میان در ۶۶۰ مورد، تهران به‌عنوان مورد مطالعه بررسی شده است. بدین ترتیب که کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی، اجتماعی، عملکردی و رویکردهای شهری مهم‌ترین موضوعاتی هستند که در این پایان‌نامه‌ها بدان پرداخته شده است. اصفهان، همدان، مشهد و شیراز بعد از تهران مهم‌ترین شهرهایی هستند که در این پایان‌نامه‌ها به‌عنوان مورد مطالعه بررسی شده‌اند. همچنین با بررسی فراوانی پایان‌نامه‌ها به تفکیک جنسیت پدیدآورندگان مشخص گردید که ۶۶ درصد آنها، زن و ۳۴ درصد مرد هستند. مهم‌ترین تفاوت چشم‌گیر در پایان‌نامه آنها، دغدغه موضوع کیفیت اجتماعی در پایان‌نامه‌های زنان است. در حالی که نسبت پدیدآورندگان زن به مرد در سایر کیفیت‌های حدود دو به یک است، در کیفیت اجتماعی این نسبت برابر چهار به یک است.

٦- کتب

شکل ۳ ابر کلیدواژگان کتب طراحان شهری

با بررسی روند تولید ۱۵۴ کتاب یافت شده به فراخور زمان مشخص گردید که در سال ۱۳۷۴ اولین کتب ترجمه شده توسط متخصصین طراحی شهری ایران با عنوان «بناهای تاریخی: روم باستان» و « تاریخ شکل شهر تا انقلاب صنعتی » به ترتیب توسط جهانشاه پاکزاد و راضیه رضازاده است و در ادامه این روند در سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۷ و ۱۴ کتاب ترجمه می‌گردد. از طرفی در سال ۱۳۶۸ اولین کتب تألیفی با عنوان «گونه‌شناسی مسکن روستایی» توسط محسن حبیبی در پنج جلد به چاپ رسیده است و روند تولید کتب تألیفی برخلاف کتب ترجمه‌ای شیب ملایمی داشته است؛ به‌گونه‌ای که از سال ۱۳۸۱ سالیانه تقریباً بین ۴-۲ کتاب به تحریر در آمده است. در حالی که در دهه ۷۰ موضوع تاریخ شهر و طراحی و توسعه روستایی در کتب طراحان شهری اهمیت داشته است، در دهه ۸۰ علاوه بر تاریخ شهر به موضوعات کیفیت معنا-زیبایی شناختی، چیستی طراحی شهری و اسناد و قوانین شهری توجه شده است و در دهه ۹۰ کیفیت پایداری شهری اهمیت می‌یابد.

به‌طور کلی با بررسی کتب طراحان شهری در طول تاریخ این رشته در ایران می‌توان دریافت که از میان کیفیت‌های طراحی شهری، در حالی که کیفیت معنا-زیبایی شناختی شامل موضوعات شهر ایرانی اسلامی، حس مکان و هویت شهری مهم‌ترین کیفیتی است که در کتب طراحان شهری بدان اشاره شده است، با بررسی زیر فصل‌های موضوعی مشخص شد که بیشترین کتب با موضوع تاریخ شهری و چیستی طراحی شهری تألیف و یا ترجمه شده است. بعد از آن کیفیت پایداری شهری نیز با چاپ ۱۳ کتاب در این زمینه بیشترین اهمیت را دارد. در زمینه کیفیت‌های سلامت شهری، اقتصادی و فناورانه نیز تاکنون کتابی به رشته تحریر درنیامده است. همچنین باوجود این که در میان نظام‌های شهری، مجموعاً نظام فضای عمومی بیشتر از نظام‌های دیگر موردتوجه بوده است، کاربری مسکونی، فضای شهری و گونه-ریختشناسی بیشترین اهمیت را در این کتب داشته است. از طرفی در میان ابعاد رویه‌ای طراحی شهری، دغدغه اصلی این کتب، موضوع اسناد و قوانین شهری بوده است. همچنین با چاپ ۱۰ کتاب با موضوع مدیریت شهری و طراحی و توسعه روستایی می‌توان به اهمیت این موضوعات در کتب طراحان شهری پی برد.

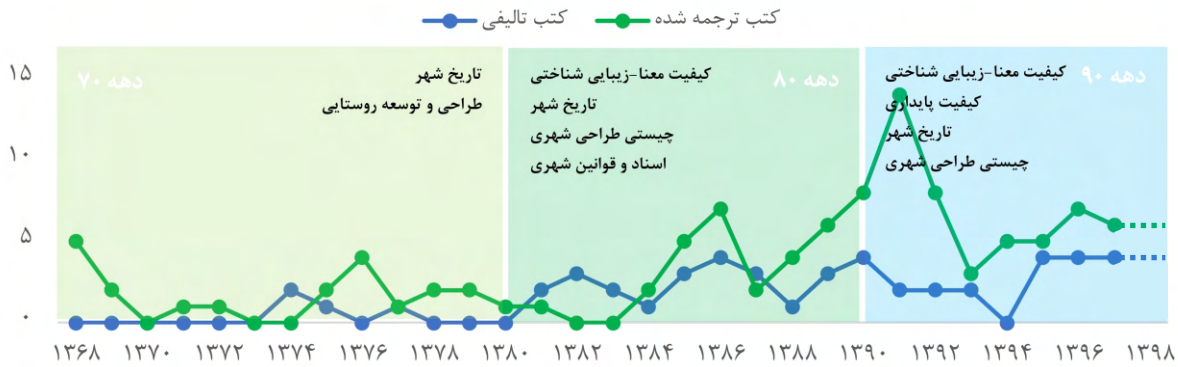

نمودار ۹ تطور زمانی تولید کتب طراحان شهری در ایران و سیر تحول موضوعی آنها

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

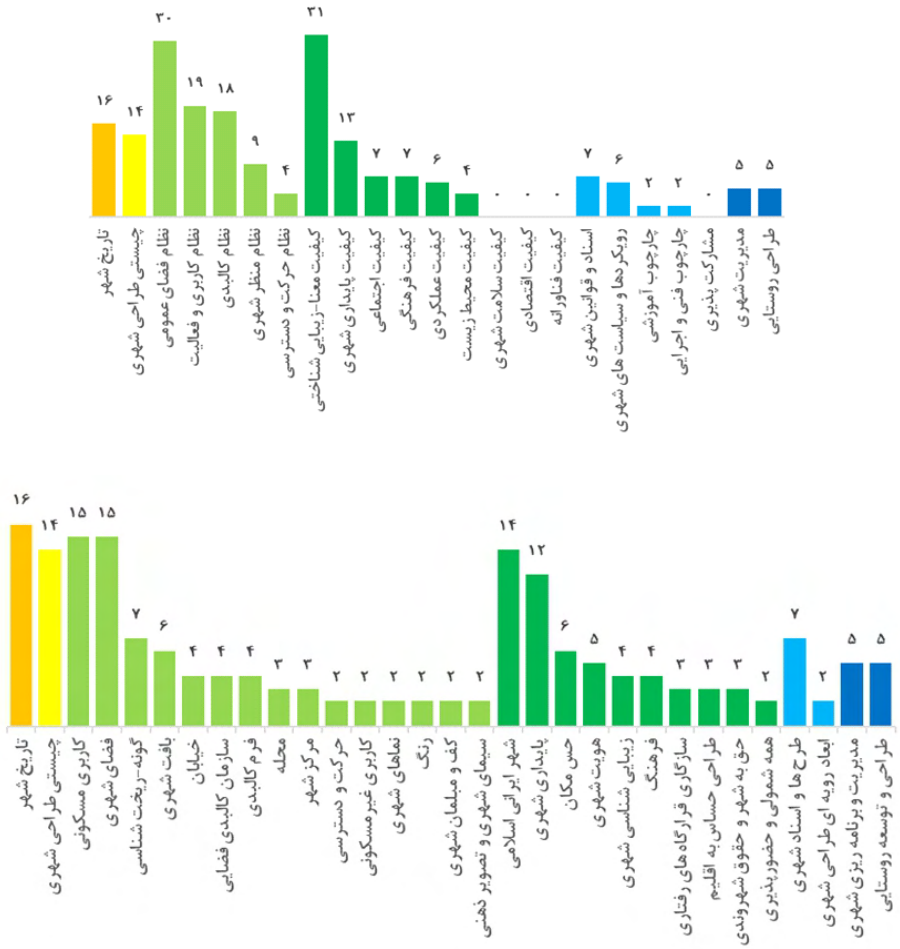

نمودار ۱۰ فراوانی و اولویت موضوعی کتب طراحان شهری در ایران (۱۳۹۸-۱۳۶۸)

۱-۶- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در کتب

با بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در کتب طراحان شهری می‌توان دریافت که کیفیت معنا-زیبایی شناختی اولین بار با تألیف کتاب «معماری و شهرسازی اسلامی (مبانی نظری)» با موضوع شهر ایرانی اسلامی توسط محمد نقی‌زاده و ترجمه کتاب «ساخت شهر بر اساس مبانی هنری» با موضوع زیبایی‌شناسی شهری توسط فریدون قریب در سال ۱۳۸۵ موردتوجه قرار گرفت. در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷، ۱۱ کتاب با این موضوع چاپ می‌شود. همچنین کیفیت عملکردی نیز با ترجمه کتاب «سرعت ۳۰: آرام‌سازی خیابان‌های محلی» توسط جهانشاه پاکزاد در سال ۱۳۷۹ موردتوجه واقع می‌شود و در سال ۱۳۹۱ بیشترین کتب در این زمینه نوشته می‌شود. کیفیت پایداری شهری نیز اولین بار در سال ۱۳۸۲ با ترجمه کتاب «طراحی شهر: به سوی یک شکل پایدارتر شهر» با موضوع پایداری شهری و تألیف کتاب «مدیریت بازسازی مناطق آسیب‌دیده از سوانح طبیعی: تجربه بازسازی مسکن مناطق زلزله‌زده گیلان و زنجان...» با موضوع تاب‌آوری شهری در سال ۱۳۷۹ توسط سیدحسین بحرینی اهمیت می‌یابد؛ به‌گونه‌ای که در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵، ۱۳۹۶ هفت کتاب با این موضوع به چاپ می‌رسد. محمود توسلی نیز موضوع کیفیت محیط‌زیست را در سال ۱۳۹۱ در کتاب «ساخت شهر و معماری در اقلیم گرم و خشک ایران» با موضوع طراحی حساس به اقلیم مورد کنکاش قرار می‌دهد. کیفیت اجتماعی در سال ۱۳۶۹ برای اولین بار توسط محسن حبیبی در کتاب «ساختمان‌های

جدول ٦ تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در کتب طراحان شهریِ ایران

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری شهری	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی
۱۳۶۹	۰	۰	۰	۰	۱	۰
۱۳۷۵	۰	۱	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۹	۰	۰	۱	۰	۰	۰
۱۳۸۲	۰	۱	۱	۰	۰	۰
۱۳۸۳	۰	۰	۰	۰	۰	۱
۱۳۸۵	۲	۰	۰	۰	۰	۱
۱۳۸۶	۴	۰	۰	۰	۱	۱
۱۳۸۷	۲	۰	۱	۰	۰	۰
۱۳۸۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۹	۳	۰	۱	۰	۲	۰
۱۳۹۰	۱	۳	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۱	۳	۰	۳	۲	۱	۰
۱۳۹۲	۱	۰	۱	۰	۱	۰
۱۳۹۴	۰	۰	۰	۰	۰	۱
۱۳۹۵	۳	۱	۲	۱	۱	۰
۱۳۹۶	۵	۰	۲	۱	۰	۲
۱۳۹۷	۶	۰	۱	۰	۰	۱
۱۳۹۸	۱	۰	۰	۰	۰	۰

عمومی و معلولین» با موضوع همه‌شمولی و حضورپذیری مورد کنکاش قرار گرفته است. در سال ۱۳۸۵ برای اولین بار کیفیت فرهنگی نیز در کتاب «مبانی هنر دینی در فرهنگ اسلامی (تجلیات عینی و کالبدی)» توسط محمد نقی‌زاده موردتوجه واقع می‌شود.

۲-٦- اولویت موضوعی کتب به تفکیک مؤلفین و مترجمین

بیشترین میزان تولید کتب تألیفی مربوط به محمد نقی‌زاده با تعداد ۲۳ کتاب است که محوریت موضوع ۱۵ مورد آن، کیفیت معنا-زیبایی شناختی با تأکید بر موضوع شهر ایرانی اسلامی و هویت شهری است و به عبارتی بیشترین کتب در این زمینه را به رشته تحریر درآورده است. بعد از آن به ترتیب پاکزاد، حبیبی، توسلی، پورجعفر و بحرینی بیشترین کتب را به تألیف رسانیده‌اند. از آن میان دغدغه اصلی پاکزاد با چاپ ۹ کتاب در این زمینه بر تاریخ شهر و چیستی طراحی شهری، حبیبی بر طراحی و توسعه روستایی و تاریخ شهر، توسلی بر نظام فضای عمومی، پورجعفر بر کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی و فرهنگی و بحرینی بر رویکردهای شهری، پایداری شهری و تاریخ شهر متمرکز شده است. از طرفی بهزادفر، بحرینی، رضازاده، غفاری و پاکزاد به ترتیب بیشترین میزان کتب ترجمه شده را دارند که از آن میان کتب بهزادفر بر اسناد و قوانین شهری و کیفیت معنا-زیبایی شناختی، بحرینی بر موضوعات متنوعی از قبیل پایداری، تاریخ شهر و اسناد و قوانین شهری، رضازاده بر تاریخ شهر و چیستی طراحی شهری، غفاری بر نظام کاربری و فعالیت و پاکزاد بر کیفیت زیبایی‌شناختی تأکید داشته است. در آخر با بررسی ناشران کتب طراحان شهری مشخص شد که به ترتیب دانشگاه تهران با چاپ ۲۳ کتاب و آرمانشهر با چاپ ۱۵ کتاب، بیشترین کتب طراحان شهری را به چاپ رسانیده‌اند.

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

	نام نویسنده	تعداد کتاب	تاریخ شهر	چیستی طراحی شهری	نظام شهر: حرکت و دسترسی	کاربری و فعالیت	فضای عمومی	کالبدی	منظر شهری	کیفیات طراحی شهری: معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری شهری	سلامت شهری	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه	ابعاد رویه ای طراحی شهری: رویکردهای شهری	مشارکت پذیری	اسناد و قوانین	چارچوب آموزشی	چارچوب فنی	مدیریت شهری	طراحی روستایی
مؤلفین	محمد نقی-زاده	۲۳	۰	۲	۰	۱	۱	۰	۰	۱۵	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
	جهانشاه پاکزاد	۱۶	۶	۳	۰	۰	۲	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰
	محسن حبیبی	۱۰	۲	۰	۰	۵	۱	۸	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۵
	محمود توسلی	۱۰	۰	۰	۱	۲	۸	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	محمدرضا پورجعفر	۸	۰	۰	۰	۰	۲	۱	۱	۳	۰	۰	۰	۱	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	حسین بحرینی	۸	۲	۱	۰	۲	۳	۱	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مترجمین	مصطفی بهزادفر	۸	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۲	۱	۰	۱	۰
	حسین بحرینی	۷	۱	۱	۰	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰
	راضیه رضازاده	۵	۲	۲	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	علی غفاری	۵	۰	۰	۰	۳	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	جهانشاه پاکزاد	۵	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	امیر شکیبامنش	۳	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰

جدول ۷ فراوانی موضوعی کتب طراحان شهری در ایران به تفکیک مؤلفین و مترجمین

۷- نشست‌ها و همایش‌ها

از ۱۰۰۲ مورد شناسایی شده، ۷۰۱ نشست، ۱۰۶ همایش و کنفرانس با موضوع مشخص، ۸۴ برنامه رادیویی و تلویزیونی، ۷۶ اکران فیلم، ۲۵ فراخوان عمومی و پژوهشی و ۱۰ کارگاه برگزار شده است. با بررسی روند برگزاری نشست‌ها و همایش‌ها در بازه ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ مشخص شد که سالیانه ۲۰۰ نشست و همایش به‌صورت میانگین در این سالیان برگزار شده است که بیشترین آنها در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۷ و کمترین آنها مربوط به سال ۱۳۹۴ بوده است.

به‌طور کلی موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری، مهم‌ترین موضوعی است که در این نشست‌ها و همایش‌ها بررسی شده است؛ به‌گونه‌ای که ۲۱۱ نشست و همایش در این زمینه برگزار گردیده است. بعد از آن در میان ابعاد رویه‌ای به ترتیب موضوعات مدیریت شهری و اسناد و قوانین شهری از بیشترین فراوانی در میان سایر موضوعات برخوردار بوده است. همچنین از میان کیفیت‌های طراحی شهری، درحالی که کیفیت

شکل ٤ ابر کلیدواژگان نشست‌ها و همایش‌های شهری

معنا-زیبایی شناختی با تأکید بر موضوعات شهر ایرانی اسلامی، سرزندگی و زیست‌پذیری و هویت شهری دارای اهمیت بیشتری بوده است، با بررسی زیر فصل‌های موضوعی مشخص گردید که موضوع پایداری شهری،

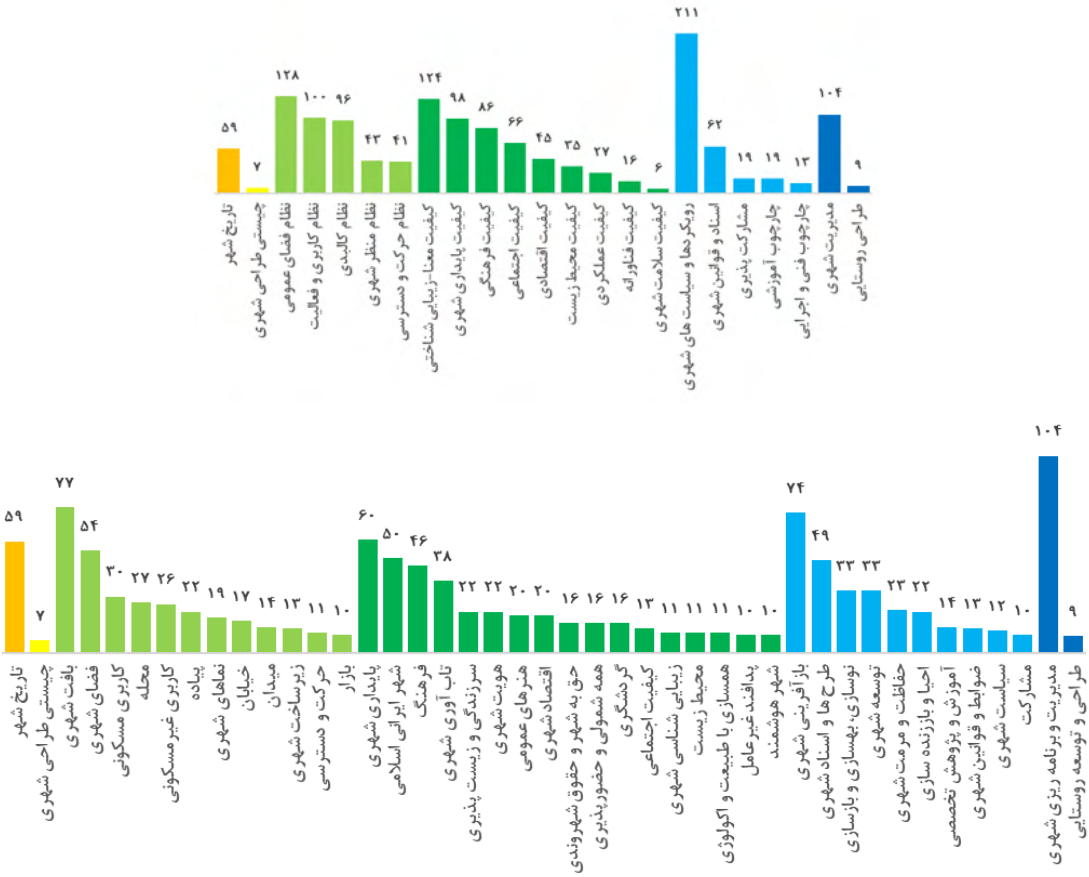

نمودار ۱۱ فراوانی و اولویت موضوعی نشست‌ها و همایش‌های شهری (۱۳۹۸-۱۳۹٤)

مهم‌ترین موضوع نشست‌ها است. کیفیت فرهنگی با تأکید بر موضوع فرهنگ و هنرهای عمومی، کیفیت اجتماعی با تأکید بر موضوع حق به شهر و حقوق شهروندی و همه‌شمولی و کیفیت اقتصادی با تأکید بر موضوع اقتصاد شهری در مراتب بعدی قرار دارند. از طرفی باوجود این که فراوانی نظام‌های فضای عمومی، کاربری و فعالیت و کالبدی متعادل است، اما تمرکز اصلی بر بافت شهری و فضای شهری بوده است. موضوع تاریخ شهر نیز با برگزاری ۵۹ نشست و به‌ویژه فیلم در این زمینه از اهمیت زیادی برخوردار است.

۷-۱- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در نشست‌ها و همایش‌ها

با بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در نشست‌ها، همایش‌ها و غیره مشخص شد که بیشترین نشست، همایش و غیره با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی، عملکردی، محیطزیست، سلامت شهری، اقتصادی در سال ۱۳۹۵، کیفیت پایداری، اجتماعی در سال ۱۳۹۶، کیفیت فرهنگی و فناورانه در سال ۱۳۹۸ برگزار گردیده است. به‌طور کلی می‌توان گفت که کیفیت معنا-زیبایی شناختی دغدغه اصلی در نشست‌ها و همایش‌های این سالیان بوده است، بجز سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۸ که به ترتیب کیفیت‌های پایداری و فرهنگی از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

ترتیب با دسته‌بندی موضوعی این نشست‌ها به تفکیک نهاد برگزارکننده مشخص شد که موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی توسط وزارت راه و شهرسازی و شرکت مادر تخصصی، کیفیت عملکردی توسط دانشگاه تهران، کیفیت پایداری توسط وزارت راه و شهرسازی و دانشگاه شهید بهشتی، کیفیت سلامت شهری توسط دانشگاه شهید بهشتی، کیفیت اجتماعی توسط مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری تهران، کیفیت فرهنگی توسط سازمان زیباسازی موردتوجه بوده است.

همچنین موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری توسط وزارت راه و شهرسازی، موضوع اسناد و قوانین شهری توسط وزارت راه و شهرسازی و مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری، موضوع مدیریت شهری توسط مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری و موضوع تاریخ شهری دارای اهمیت بوده است. از میان نظام‌های شهر، نظام فضای عمومی توسط سازمان زیباسازی و دانشگاه تربیت مدرس، نظام حرکت و دسترسی و کالبدی توسط دانشگاه تهران، نظام کاربری و فعالیت توسط وزارت راه و شهرسازی و نظام منظر شهری توسط سازمان زیباسازی بیشتر مورد تأکید بوده است. به‌طور کلی می‌توان گفت دغدغه اصلی اکثر نهادها بر موضوع رویکردهای شهری و مدیریت شهری بوده است. البته در این میان وزارت راه و شهرسازی و شرکت مادرتخصصی به موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی، سازمان زیباسازی شهر

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری	سلامت	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه
۱۳۹۴	۱۹	۴	۱۹	۱	۳	۶	۱۰	۸	۱
۱۳۹۵	۳۸	۹	۱۶	۳	۱۵	۱۲	۱۷	۱۶	۳
۱۳۹۶	۲۵	۵	۳۰	۰	۱۱	۱۷	۱۵	۱۱	۴
۱۳۹۷	۲۵	۴	۲۰	۰	۶	۱۶	۲۰	۵	۲
۱۳۹۸	۱۶	۵	۱۲	۲	۰	۱۴	۲۴	۵	۶

جدول ۸ تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در نشست‌ها و همایش‌های شهری

۷-۲- اولویت موضوعی نشست‌ها و همایش‌ها به تفکیک نهاد برگزارکننده و سخنران

با بررسی روند نشست‌ها و همایش‌های شهری به تفکیک نهاد برگزارکننده در بازه زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ می‌توان دریافت که وزارت راه و شهرسازی با برگزاری ۶۶ نشست، بیشترین نشست را در زمینه شهرسازی برگزار کرده است. بعد از آن به ترتیب دانشگاه تهران، شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، سازمان زیباسازی و مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری تهران بیشترین همایش و نشست را برگزار کرده‌اند. بدین

تهران به کیفیت فرهنگی با تأکید بر موضوع هنرهای عمومی، دانشگاه شهید بهشتی به پایداری شهری و دانشگاه تربیت مدرس به نظام فضای عمومی توجه ویژه داشته‌اند.

با بررسی سخنرانان نشست‌ها نیز مشخص گردید که محمد سعید ایزدی (معاون سابق وزیر راه و شهرسازی و مدیرعامل شرکت عمران و بهسازی شهری) با حضور در ۶۶ نشست که محوریت موضوع ۳۷ مورد از آنها، رویکردهای شهری بوده است، بیشترین حضور و سخنرانی را در این نشست‌ها داشته است. بعد از ایشان به ترتیب مظفر صرافی (عضو هیئت علمی گروه شهرسازی دانشگاه

	نام	تعداد نشست و غیره	نظام شهر						کیفیات طراحی شهری										ابعاد رویه ای طراحی شهری					طراحی روستایی	مدیریت شهری
			تاریخ شهر	جنبشی طراحی شهری	حرکت و دسترسی	کاربری و فعالیت	فضای عمومی	کالبدی	منظر شهری	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری شهری	سلامت شهری	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه	رویکردهای شهری	مشارکت پذیری	اسناد و قوانین	چارچوب آموزشی	چارچوب فنی		
نهادهای برگزارکننده	وزارت راه و شهرسازی	۶۶	۵	۰	۰	۸	۱۰	۵	۰	۱۴	۱	۸	۰	۰	۴	۸	۱	۰	۱۲	۳	۶	۳	۳	۰	۳
	دانشگاه تهران	۵۳	۱۰	۰	۴	۴	۶	۷	۳	۳	۳	۲	۰	۰	۲	۸	۱	۰	۱۱	۰	۲	۱	۰	۲	۸
	شرکت مادر تخصصی عمران	۴۸	۰	۰	۰	۴	۵	۱	۰	۱۷	۱	۵	۰	۰	۶	۳	۰	۰	۱۷	۳	۱	۰	۰	۰	۳
	سازمان زیباسازی	۳۷	۰	۰	۲	۱	۱۲	۲	۶	۸	۱	۰	۰	۱	۰	۱۲	۲	۱	۸	۱	۱	۱	۰	۰	۰
	مرکز مطالعات و برنامه-ریزی	۳۵	۰	۱	۱	۵	۶	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۷	۰	۰	۰	۵	۲	۶	۱	۱	۰	۱۵
	جامعه مهندسان مشاور ایران	۳۲	۱	۰	۱	۲	۵	۰	۰	۱	۰	۳	۰	۱	۳	۲	۱	۰	۱۲	۱	۵	۰	۰	۰	۸
	نظرگاه	۲۸	۰	۰	۳	۲	۳	۴	۰	۲	۱	۲	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۹	۰	۴	۰	۰	۱	۵
	شهرداری تهران	۲۷	۰	۰	۱	۶	۲	۴	۵	۲	۰	۰	۰	۱	۳	۴	۰	۰	۵	۱	۲	۰	۱	۰	۵
	دانشگاه شهید بهشتی	۲۵	۰	۰	۲	۴	۱	۲	۱	۱	۰	۸	۱	۱	۱	۰	۱	۱	۵	۱	۰	۰	۰	۱	۳
	دانشگاه تربیت مدرس	۲۵	۰	۰	۰	۲	۱۱	۲	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۴	۵	۰	۰	۳
	جامعه مهندسان معماری	۲۴	۰	۰	۱	۰	۲	۴	۰	۳	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۱	۰	۴	۰	۲	۰	۳	۰	۵
سخنرانان	محمد سعید ایزدی	۶۰	۰	۰	۲	۶	۵	۱۱	۱	۷	۰	۳	۰	۱	۴	۳	۱	۰	۳۷	۲	۳	۰	۰	۰	۶
	مظفر صرافی	۳۰	۰	۰	۲	۴	۲	۰	۰	۴	۰	۵	۰	۰	۳	۰	۲	۰	۹	۲	۳	۰	۰	۰	۶
	مصطفی بهزادفر	۲۷	۱	۰	۰	۱	۳	۳	۱	۴	۲	۲	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۵	۲	۲	۱	۰	۰	۳
	سید محسن حبیبی	۲۷	۲	۰	۰	۲	۴	۱	۲	۱۳	۰	۰	۰	۰	۲	۳	۳	۰	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۱
	سهراب مشهودی	۲۶	۰	۰	۰	۳	۰	۶	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۸	۰	۶	۱	۴	۰	۵
	علی اعطاء	۲۴	۲	۰	۰	۶	۴	۳	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۲	۳	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۴
	محمد سالاری	۲۱	۰	۰	۰	۴	۴	۴	۲	۳	۰	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۳	۱	۶	۰	۱	۰	۷

جدول ۹ فراوانی موضوعی نشست‌ها و همایش‌های شهری به تفکیک نهاد برگزارکننده و سخنران

شهید بهشتی)، مصطفی بهزادفر (عضو هیئت علمی گروه شهرسازی دانشگاه علم و صنعت)، محسن حبیبی (عضو هیئت علمی گروه شهرسازی دانشگاه تهران)، سهراب مشهودی (مدیرعامل مهندسین مشاور پارسوماش پایدار)، علی اعطا (عضو شورای اسلامی شهر تهران در دوره پنجم) و محمد سالاری (عضو شورای اسلامی شهر تهران در دوره پنجم) بیشترین سخنرانی را به خود اختصاص داده‌اند. بدین صورت که در این نشست‌ها سالاری و مشهودی بر موضوع مدیریت شهری و اسناد و قوانین شهری، حبیبی بر موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی و رویکردهای شهری، صرافی بر موضوع رویکردهای شهری، اعطا بر موضوع مدیریت شهری و کیفیت اقتصادی و بهزادفر به موضوعات متنوعی پرداخته است.

۸- نتیجه‌گیری

پس از مقایسه اولویت موضوعی مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب، نشست‌ها، همایش‌ها و غیره در طول تاریخ این رشته مشخص شد که در میان کیفیت‌های طراحی شهری، کیفیت معنا-زیبایی شناختی، مهم‌ترین کیفیتی است که طراحان شهری بدان توجه کرده‌اند، با این تفاوت که در مقالات اختلاف چشمگیرتری در فراوانی این کیفیت با سایر کیفیت‌های وجود دارد. از طرفی با بررسی زیر فصل‌های موضوعی ۹ کیفیت طراحی شهری می‌توان دریافت که در مجموع باوجود اولویت موضوعی کیفیت معنا-زیبایی شناختی در کلیه جرم دانش طراحان شهری می‌توان دریافت که با بررسی فراوانی زیرفصل‌هایم موضوعی، مبحث پایداری شهری در پایان‌نامه‌ها، نشست‌ها و همایش‌ها برخلاف مقالات و کتب که دغدغه اصلی آنها مبحث شهر ایرانی اسلامی است، بیشترین فراوانی را دارد. بعد از کیفیت معنا-زیبایی شناختی درحالی که کیفیت اجتماعی در مقالات و پایان‌نامه‌ها بیشترین اهمیت را نزد طراحان شهری داشته است، در کتب، نشست‌ها و همایش‌ها، کیفیت پایداری شامل تاب‌آوری و پایداری شهری این اهمیت را دارا است. در کیفیت اجتماعی نیز علیرغم تأکید بر موضوع همه‌شمولی و حضورپذیری در کل جرم این دانش، موضوع حق به شهر و حقوق شهروندی در کتب و نشست‌ها بیشتر موردتوجه طراحان شهری بوده است. همچنین در حالی که کیفیت فرهنگی در مقالات و نشست‌ها در اولویت سوم در میان کیفیت‌های طراحی شهری قرار دارد، کیفیت عملکردی در پایان‌نامه‌ها و کیفیت اجتماعی در کتب این مرتبه را دارد. در مجموع باوجود این که کیفیت‌های محیطزیست، اقتصادی، سلامت شهری و فناورانه اهمیت کمتری نسبت به سایر کیفیت‌های دارند، اما این کیفیت‌های در پایان‌نامه‌های طراحان شهری بیشتر مورد کنکاش قرار گرفته است. از طرفی نظام فضای عمومی، بیشترین فراوانی و نظام‌های منظر شهری و حرکت و دسترسی کمترین فراوانی را در میان نظام‌های شهری دارند. فضای شهری در مقالات،

محلـه در پایان‌نامه‌هـا، کاربـری مسـکونی و فضـای شـهری در کتـب و بافـت شـهری در نشسـت‌ها از اهمیـت بیشـتری برخـوردار بـوده اسـت. از میـان ابعـاد رویـه‌ای طراحـی شـهری نیـز، موضـوع رویکردهـا و سیاسـت‌های شـهری در همگـی بجـز کتـب کـه موضـوع اسـناد و قوانیـن شـهری فروانـی بیشـتری دارد، مهم‌تریـن موضوعـی اسـت کـه بـدان پرداختـه شـده اسـت. بـا ایـن تفـاوت کـه در پایان‌نامه‌هـا اختـلاف فاحشـی در تعـداد ایـن موضـوع بـا سـایر ابعـاد رویـه‌ای وجـود دارد. موضـوع تاریـخ شـهر و چیسـتی طراحـی شـهری نیـز بیشـترین اهمیـت را در مقـالات و کتـب و کمتریـن اهمیـت را در پایان‌نامه‌هـا، موضـوع مدیریـت و برنامه‌ریـزی شـهری نیـز بیشـترین فراوانـی را در نشسـت‌ها و کمتریـن اهمیـت را در پایان‌نامه‌هـا و طراحـی و توسـعه روسـتایی نیـز در مقـالات بیشـترین اهمیـت را نـزد طراحـان شـهری داشـته‌اند. پـس از دسـته‌بندی موضوعـی تمامـی مقـالات، پایان‌نامه‌هـا، کتـب، نشسـت‌ها، همایش‌هـا و غیـره و بـه عبارتـی کل جـرم دانـش طراحـان شـهری بـه تعـداد ۴۱۸۸ مـورد از بـدو تأسـیس ایـن رشـته تـا پایـان سـال ۱۳۹۸ مشـخص شـد کـه کیفیـت معنـا-زیبایـی شـناختی مهم‌تریـن موضـوع موردتوجـه طراحـان شـهری در تولیـدات خـود در ایـن سـالیان بوده اسـت کـه از آن میـان بـه ترتیـب موضوعـات شـهر ایرانـی اسـلامی، هویـت شـهری، حـس مـکان و سـرزندگی و زیسـت‌پذیری شـهری بیشـترین جـرم را بـه خـود اختصـاص داده اسـت.

بعـد از آن کیفیـت اجتماعـی بـا تأکیـد بـر همه‌شـمولی و حضورپذیـری و تعامـل اجتماعـی، کیفیـت پایـداری، کیفیـت فرهنگـی بـا تأکیـد بـر موضـوع فرهنـگ و هنرهـای عمومـی، کیفیـت عملکـردی بـا تأکیـد بـر موضـوع امنیـت و سـازگاری بـا قرارگاههـای رفتـاری، کیفیـت محیطزیسـت بـا تأکیـد بـر همسـازی بـا طبیعـت و اکولـوژی و کیفیـت اقتصـادی بـا تأکید بـر موضـوع گردشـگری نـزد طراحـان شـهری بیشـترین اهمیـت را داشـته اسـت. کیفیت‌هـای سـلامت شـهری و فناورانـه بـا توجـه بـه نـو بـودن آنهـا، جـرم بسـیار کمـی را دارا هسـتند.

در حالـی کـه در میـان ابعـاد رویـه‌ای طراحـی شـهری موضوع رویکردهـای شـهری بـا تفاوتـی چشـم‌گیر در جـرم دانـش تولیـد شـده، مهم‌تریـن موضوعـی اسـت کـه بـدان پرداختـه شـده اسـت و شـامل موضوعاتـی چـون بازآفرینـی شـهری، نوسـازی، بهسـازی و بازسـازی و احیـا و باززنده‌سـازی و غیـره می‌شـود، چارچـوب فنـی و اجرایـی کمتریـن اهمیـت را در ایـن بعـد از دانـش طراحـان شـهری داشـته اسـت. بـا بررسـی زیـر فصل‌هـای موضوعـی می‌تـوان دریافـت کـه دغدغـه اصلـی طراحـان شـهری در میـان کیفیت‌هـای طراحـی شـهری، پایـداری شـهری، فرهنـگ و شـهر ایرانـی اسـلامی، در میـان ابعـاد رویـه‌ای بازآفرینـی شـهری، احیـا و باززنده‌سـازی، طرح‌هـا و اسـناد شـهری و نوسـازی، بهسـازی و بازسـازی بـوده اسـت. همچنیـن موضـوع مدیریـت و

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020

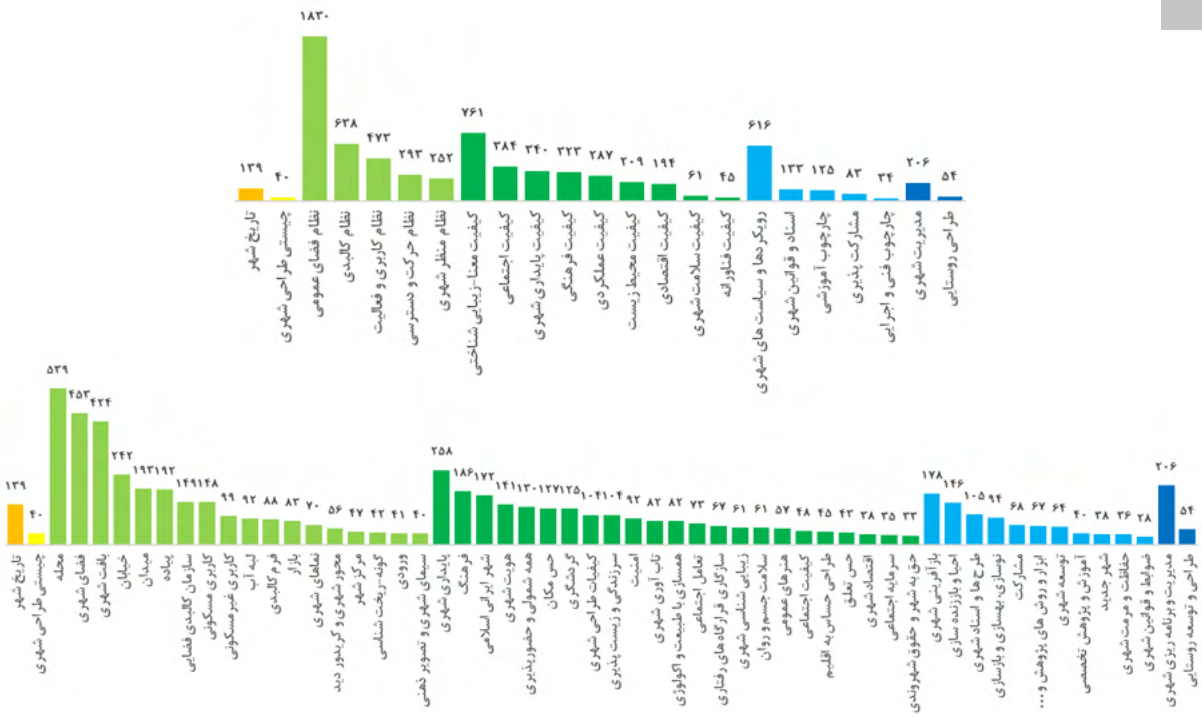

نمودار ۱۲ فراوانی و اولویت موضوعی جرم دانش طراحان شهری از بدو تأسیس تا سال ۱۳۹۸

برنامه‌ریزی شهری از اهمیت نسبی برخوردار بوده است. دلیل توجه به چیستی طراحی شهری و تاریخ شهر در کتب و عدم اهمیت آن در پایان‌نامه‌ها را می‌توان در ماهیت موضوع جستجو کرد. چرا که بحث حول این موضوعات کار استادی باتجربه است تا دانشجوی ارشدی که تنها دو سال در فضای این رشته زیست کرده است. از طرفی تفاوت اولویت موضوعی مطرح شده در همایش‌ها توسط مدیران و حرفهمندان با اولویت موضوعی دانشگاهیان می‌تواند ناشی از فاصله دانشگاه و حرفه باشد.

با بررسی سیر تحول موضوعی جرم دانش طراحان شهری مشخص گردید که در دهه ۷۰، توجه به موضوعات تاریخ شهر و چیستی طراحی شهری نسبت به دورههای بعد اهمیت بیشتری داشته است و همچنین در این دوره جرم دانشِ متمرکز بر کیفیت‌های طراحی شهری نسبت به دهه‌های دیگر کمتر بوده است، چرا که تمرکز بر ساماندهی نظام‌های شهری به‌صورت کلی بوده است. اما با این وجود کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی، محیطزیست و پایداری شهری در تولیدات طراحان شهری بیشتر موردتوجه قرار گرفته است. به همین دلیل می‌توان از این دوره با نام «طراحی شهری پایدار» نام برد. در دهه ۸۰ نقش کیفیت محیطزیست کمرنگ می‌شود و فراتر از موضوعات نامبرده شده، جرم کیفیت اجتماعی در میان تولیدات آنها افزایش می‌یابد که سبب می‌شود از این دوره با عنوان «طراحی شهری اجتماعی» یاد کرد و دهه ۹۰ را بایستی «طراحی شهری فرهنگ‌گرا» نام نهاد، چرا که در این دوره جرم دانش طراحان شهری علاوه بر موضوعات دوره قبل بر کیفیت فرهنگی متمرکز می‌شود. در آخر با توجه به رشد موضوعات سلامت شهری در ادبیات این رشته در ایران شاید بتوان از دهه اول قرن پانزدهم خورشیدی با عنوان «طراحی شهری سلامت‌محور» نام برد.

شکل ۵ سیر تحول موضوعی جرم دانش طراحان شهری در ایران

منابع

- احمد زاده، سعادت. (۱۳۸۴). تحلیل استنادی مآخذ پایان‌نامه‌های دکترای شهرسازی و معماری دانشکده هنرهای زیبا. مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۶۲(۱۶)، ۴۸-۳۳.
- ایزدی، ریحانه. (۱۳۸۹). تحلیل استنادی و تعیین منابع اثرگذار در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان در سال‌های ۱۳۷۹ - ۱۳۸۶. دانش شناسی، ۹(۳)، ۲۴-۱۱.
- بازرگان‌هرندی، عباس. (۱۳۸۸). ارزشیابی آموزشی: مفاهیم، الگوها و فرایند عملیاتی (ج ۱۷). تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
- بمانیان، محمدرضا؛ ابافت یگانه، منصور؛ و نادری، مجید. (۱۳۸۷). ارزیابی کمی و کیفی نشریه هنرهای زیبا طی دوره ۱۲ ساله - بهار ۱۳۷۶ تا بهار ۱۳۸۷ -. هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی، ۳۵(۰)، ۱۴۵-۱۳۵.
- رئیسی، ایمان؛ و دانش پور، عبدالهادی. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای نقدهای معماری نشریات معماری ایران از ۱۳۲۵ تا ۱۳۸۰ خورشیدی. هویت شهر، ۸(۵)، ۴۶-۳۹.
- رزاقی‌اصل، سینا؛ رستمی، زهرا؛ و زیبایی، نیکو. (۱۳۹۴). تحلیل محتوای مقالات بین‌المللی طراحی شهری طی دوره ۸ ساله (۲۰۱۲ - ۲۰۰۵ (میلادی : موضوع و روش‌های پژوهش. هویت شهر، ۲۴(۹)، ۸۶-۷۹.
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۹۵). موانع رشد علمی ایران و راه‌حل‌های آن: با اضافات (کرسی‌های نظریه‌پردازی) (کاربرد و محدودیت). شرکت سهامی انتشار.

Downloaded from jurm.imo.org.ir at 8:05 IRDT on Tuesday May 18th 2021

- ستاوند، محمدهادی؛ و روستا، مجتبی. (۱۳۹۲). تحلیل کمی و کیفی مقاله‌های مجله معماری و شهرسازی آرمان‌شهر از ابتدای انتشار تاکنون(۱۳۸۷-۹۲). معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۱(۶)، ۴۰۵-۳۹۳.
- فراستخواه، مقصود. (۱۳۹۶). گاه و بی‌گاهی دانشگاه در ایران: مباحث نو و انتقادی در باب دانشگاه پژوهشی، مطالعات علم و آموزش عالی.
- کارمونا، متیو؛ هیت، تیم؛ تنراک؛ و تیسدل، استیون. (۱۳۹۴). مکان‌های عمومی، فضاهای شهری: ابعاد گوناگون طراحی شهری. (فریبا قرائی، زهرا اهری، مهشید شکوهی، و اسماعیل صالحی، مترجمان) (ج ۳). تهران: دانشگاه هنر.
- کاظمی شمامی، زهرا؛ و جلالی دیزجی، علی. (۱۳۹۳). تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های رشته شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس در سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۰. مطالعات دانش شناسی، ۱(۱)، ۱۲۰-۹۹.
- گلکار، کورش. (۱۳۹۱). آفرینش مکان پایدار: تاملاتی در باب نظریه طراحی شهری (ج ۱). تهران: دانشگاه شهید بهشتی، مرکز چاپ و انتشارات.
- مظفر، فرهنگ؛ احمدی، فریال؛ و اسدپور، علی. (۱۳۹۲). تحلیل کمی مقاله‌های مرمت در نشریه های ترویجی - تخصصی کشور از ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰. مرمت و معماری ایران (مرمت آثار و بافت‌های تاریخی، فرهنگی)، ۵(۳)، ۱۱۷- ۱۲۷.
- Krieger, Alex; & Saunders, William S. olis: University of Minnesota Press. -
- Moudon, A.V. (1992). A Catholic Approach to Organizing What Urban Designers Should Know. Journal of Planning Literature, 6(4), 331-349. https://doi.org/10.1177/088541229200600401

پیوست

دسته‌بندی موضوعات طراحی شهری از دیدگاه صاحب‌نظران			
مدون (۱۹۹۲)	Urban history studies	الکساندر کریگر (۲۰۰۹)	Public Policy
	Picturesque studies		The Architecture of the City; shaping public space
	Image studies		Restorative Urbanism
	Environment-behavior studies		Art of Place- Making
	Place studies		Smart Growth
	Material culture studies		The Infrastructure of the City
	Typology-Morphology studies		Landscape Urbanism
	Space-Morphology studies		Visionary Urbanism
	Nature-Ecology studies		Community Advocacy
			Frame of Mind
کوروش گلکار (۱۳۹۱)	**مؤلفه عملکردی:** نفوذپذیری و حرکت- اختلاط کاربری- شمولگرایی- کیفیت عرصه همگانی- آسایش اقلیمی- ایمنی و امنیت- سازگاری قرارگاه رفتاری- انعطاف‌پذیری	متیو کرمونا (۱۳۹٤)	**بعد ریخت‌شناسی:** الگوی بلوک شهری- گونه‌شناسی- شبکه فضاهای باز عمومی- ساختمان‌ها- کاربری اراضی- شبکه ارتباطی
			بعد ادراکی: حس مکان- خوانایی- هویت- حس تعلق
	مؤلفه تجربی -زیباشناختی: خوانایی- شخصیت بصری- حس زمان- غنای حسی- رنگ تعلق- آموزندگی		**بعد اجتماعی:** قلمرو فضای عمومی- واحدهای همسایگی- وابستگی اجتماعی- اختلاط اجتماعی- ایمنی و امنیت- روابط اجتماعی- همه‌شمولی- گروههای اجتماعی
	مؤلفه زیست‌محیطی: همسازی با طبیعت- پاکیزگی محیطی- انرژی‌کارایی		**بعد بصری:** اصول زیباییشناختی- تجربه حرکتی؛ دیدهای پی‌درپی- فضای شهری مثبت و منفی- منظر شهری (نرم و سخت)؛ نماهای شهری، کف، مبلمان شهری
	فرم شهر: نظام منظر شهری- نظام استخوانبندی فضایی- نظام فرم کالبدی- نظام حرکت و دسترسی- نظام کاربری و فعالیت		**بعد عملکردی:** راحتی (زیست‌محیطی، فیزیکی، اجتماعی-روانی)- آسایش- درگیر شدن فعالانه و غیرفعالانه با محیط- چیدمان فضا- اختلاط عملکردی و تراکم- نورپردازی- طراحی مسیر پیاده و سواره- فضای پارکینگ- تأسیسات زیربنایی- حرکت و دسترسی
			بعد زمان: دگرگونی فضایی- حفظ بافتهای تاریخی- زوال‌پذیری و فرسودگی

جدول ۱۰ دسته‌بندی موضوعات طراحی شهری از دیدگاه صاحب‌نظران

مدیریت شهری
فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰ . پاییز ۱۳۹۹
Urban managment
No.60 Autumn 2020